

ЛІМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 31 (4986) 10 жніўня 2018 г.

ISSN 0024-4686

Багдановіч і ЗША

Чытаем часопісы

У чаканні «Оскара»

16+

стар. 4

стар. 6

стар. 13

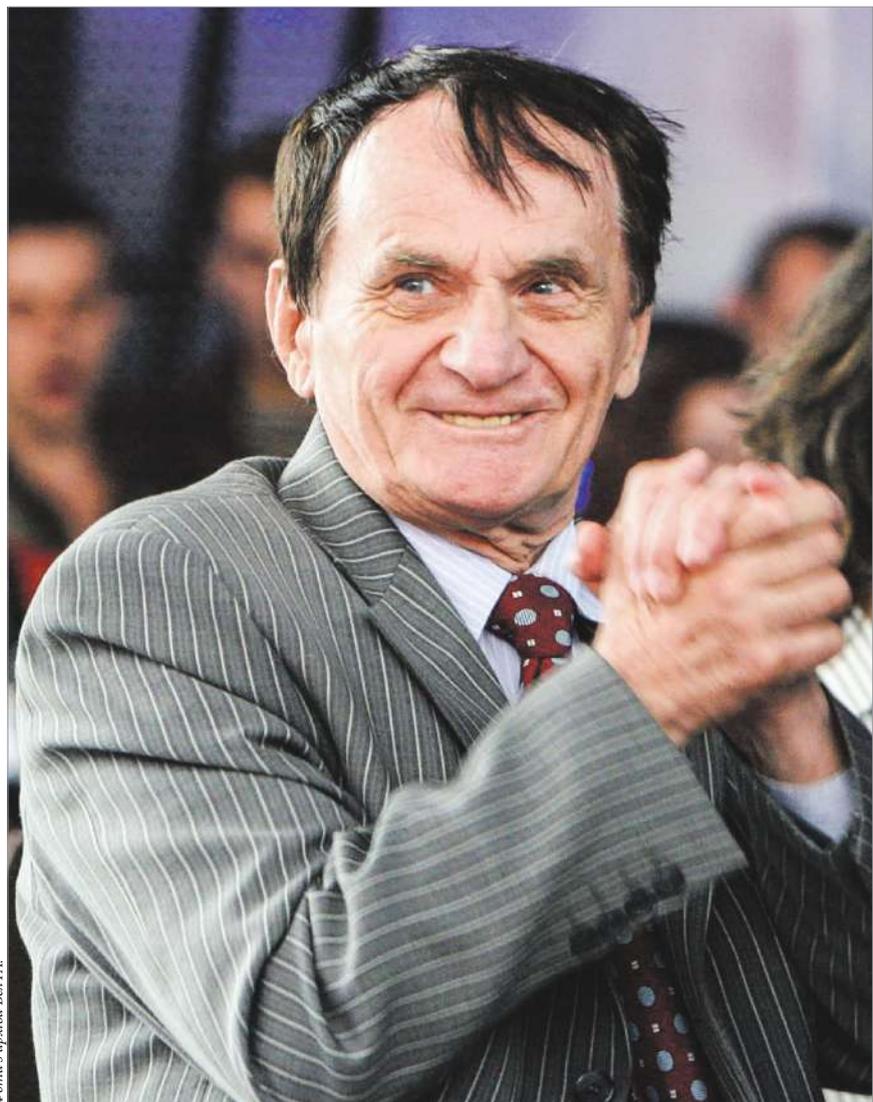
Імя эпохі

Кампазітар Ігар Лучанок адзначыў васьмідзесяцігоддзе

Народны артыст БССР і СССР, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, кавалер ордэна Францыска Скарыны, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, старшыня праўлення Беларускага саюза кампазітараў — усё гэта пра Ігара Лучанка, якому споўнілася 80 гадоў. Гэтымі днямі юбіляр вельмі заняты: народзіны славутага беларускага кампазітара адзначаюць з размахам, і нават дзень свайго 80-годдзя Ігар Лучанок правёў за раялем у Рэспубліканскім доме моладзі. Беларусы любяць і шануюць як самога кампазітара, так і яго творчую спадчыну, таму святкаванне значнай даты — добрая нагода азірнуцца і згадаць унёсак Ігара Лучанка ў музычную гісторыю краіны. Для гэтага ў Музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры пачала працаваць выстаўка «Зачараваны музыкай».

Адкрыццё выстаўкі вылучалася надзвычай шчырай і пасяброўску цёплай атмасферай. Для гасцей імпрэзы гэта стала адметнай магчымасцю павіншаваць Ігара Міхайлавіча асабіста: апошнімі днямі яму тэлефанавала столькі людзей, што нумар бесперапынна быў заняты. Дзеячы беларускай культуры, сябры і калегі кампазітара адзін за адным казалі добрыя словы, зычлі доўгіх гадоў жыцця і далейшых творчых набыткаў.

Працяг на стар. 3 ▶

Фота з архіва БелТА.

Мядовы водар жніўня

Гэтымі гарачымі днямі беларусы не толькі наталяюцца промнямі жнівеньскага сонца, але і далучаюцца да смакавання мядовых радасцяў. Мядовы Спас, альбо Макавей, — хрысціянскае свята з язычніцкімі каранямі, калі пчалары адвіроўваюць апошні мёд, а руплівыя гаспадыні асвятчаюць у царкве зробленыя ў гэты час абярэгі.

Традыцыйныя свята і звязаныя з імі ўрачыстасці захаваліся для нашчадкаў не толькі ў народных календарых і песнях, але і ў творах класікаў беларускай літаратуры. Заўтра Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа прапануе адсвяткаваць Мядовы Спас у мемарыяльнай сядзібе Альбуць, дзе прайшлі дзіцячыя гады народнага паэта. Гасцей чакаюць песні, жарты, забаўляльная праграма «Мёд на сталі — дабрабыт у сям'і», экскурсія па сядзібе, майстар-клас ад пчалара і нават кансультацыя ад урача-касмёталага пра лекавыя ўласцівасці мёду.

Усе ахвотныя змогуць пачаставацца блінцамі з мёдам і сапраўднай зёлкавай гарбатай. Ці не найлепшы спосаб адчуць водар лета?

Фота Анастасіі Касцючка.

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 1 803 1

Акіэнты тыдня:

краіна

Юбілей. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народнага артыста Беларусі і СССР Ігара Лучанка з 80-годдзем, паведамляе БелТА. «Ваша шматгранная плённая дзейнасць, вядомая шырокаму колу слухачоў, стала візітнай карткай Беларусі, увабрала ў сябе лепшыя рысы нацыянальнай культуры, узнесла беларускую песню на вяршыню прафесійнага майстэрства», — гаворыцца ў віншаванні. Прэзідэнт канстатаваў, што на працягу дзесяцігоддзяў самаадданай працы на пасадзе старшыні Беларускага саюза кампазітараў Ігар Лучанок прыкладае шмат намаганняў дзеля існавання і далейшага развіцця айчынай кампазітарскай школы. «Напісаныя вамі музычныя творы вызначаюцца пранікнёнай меладычнасцю, глыбінёй і лірычнасцю, упрыгожваюць рэпертуар спевакоў розных пакаленняў», — адзначыў Аляксандр Лукашэнка.

Прэзідэнт Беларусі павіншаваў народнага артыста Беларусі Віктара Манаева з 60-годдзем. «Сваёй плённай творчай дзейнасцю вы заваявалі любоў і павагу ўдзячных глядачоў. Кожная пастаноўка з вашым удзелам уражае высокім узроўнем прафесіяналізму, прыцягвае глыбінёй, выразнасцю і душэўнай адкрытасцю, пакідае незабыўныя ўражанні ў сэрцах шматлікіх прыхільнікаў», — гаворыцца ў віншаванні. Аляксандр Лукашэнка адзначыў, што ўклад Віктара Манаева ў стварэнне, захаванне і папулярызаванне традыцый нацыянальнай тэатральнай школы з'яўляецца прыкладам для маладых артыстаў, сапраўдным гонарам праслаўленай Купалаўскай сцэны і ўзорам шчырага служэння сваёй краіне. «Упэўнены, што ваша бязмежная адданасць мастацтву і ў далейшым будзе садзейнічаць росквіту беларускай культуры», — падкрэсліў кіраўнік дзяржавы.

Кнігавыданне. Айчынным выдаўцы пажыццёва свайго майстэрства на выстаўцы *Made in Belarus* у сталіцы Узбекістана Ташкенце, паведамлілі ў Міністэрстве інфармацыі. Будуць прэзентаваны навінкі мастацкай, вучэбнай і навуковай літаратуры айчынных выдавецтваў: «Мастацкая літаратура», «Беларусь», «Беларуская Энциклапедыя імя Петруся Броўкі», «Народная асвета», «Вышэйшая школа» і інш. Экспазіцыю складуць кнігі, якія сталі прыкметнымі выдавецкімі праектамі. Так, адбудзецца прэзентацыя дапоўненага выдання «Францыск Скарына на мовах народаў свету», у якім вядомая прадмова да кнігі «Юдзіф» апублікавана ў перакладзе на 65 моў свету, у тым ліку і ўзбекскую.

Стасункі. Свята карэйскай культуры чакаецца 19 жніўня ў Мінску ў Верхнім горадзе, паведамлілі ў Пасольстве Рэспублікі Карэя ў Беларусі. У праграме заяўлены выступленні творчага калектыву «Арыранг» з традыцыйнымі карэйскімі танцамі і іграй на ўдарных інструментах, а таксама беларускіх калектываў *K-Pop* з кавер-танцамі на карэйскія хіты. Жадаючыя змогуць азнаёміцца з каліграфіяй, пакаштаваць стравы карэйскай кухні. Для самых маленькіх гасцей будзе працаваць спецыяльны стэнд з аквагрымам.

Памятны знак. Народны мастак Беларусі скульптар Іван Міско завяршае працу над памятным знакам беларускім касманаўтам, які з'явіцца ў Мінску да Міжнароднага касмічнага кангрэса ў верасні. На барэльефе — Пётр Клімук, Уладзімір Кавалёнак і Алег Навіцкі ў скафандрах. Можна будзе ўбачыць малюнкi зорак і зямнога шара. Кампазіцыя выканана з аліўкава-зялёнай гліны. Памятны знак з'явіцца на стэле з каляровага граніту. Яго ўсталяюць да 9 верасня на вуліцы Касманаўтаў.

Навука і гісторыя. У час археалагічных раскопак на паселішчы каля вёскі Гальшаны Ашмянскага раёна Гродзенскай вобласці знойдзены дом дружынніка X стагоддзя. Набор артэфактаў уяўляе сабой рэчы дружынніка, якія маюць як паўночнае (скандынаўскае), так і паўднёвае (хазарска-венгерскае) паходжанне. Археалагічная экспедыцыя Інстытута гісторыі НАН Беларусі штогод працуе ў Гальшаных пачынаючы з 2007 года. Работы праводзяцца па заказе ўпраўлення адукацыі Ашмянскага райвыканкама і ў 2018 годзе прысвечаны Году малой радзімы.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Паразуменне па-іранску

Спадар Махтарыян Абалгасэм, які некалькі месяцаў працуе саветнікам па культуры Пасольства Ісламскай Рэспублікі Іран у Рэспубліцы Беларусь, прызнаецца, што калі з'явілася верагоднасць яго новага прызначэння, каб лепш спазнаць Беларусь, ён звярнуўся да нашай літаратуры.

Саветнік па культуры Пасольства Ісламскай Рэспублікі Іран у Рэспубліцы Беларусь спадар Махтарыян Абалгасэм пакінуў запіс у кнізе ганаровых гасцей Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Гэтым шляхам пайшоў і далей, наведаўшы Саюз пісьменнікаў Беларусі. Сустрэча з першым намеснікам старшыні СПБ Аленай Стэльмах мела цікавую перагiсторыю.

«У Іране жыла жанчына, якая насіла такое ж прозвішча, як і вы», — адразу заўважыў Махтарыян Абалгасэм. Хэлен Стэльмах, полька з-пад Гродна, пасля двухгадовага знаходжання ў няволі ў Сібіры разам з маці апынулася ў Іране. Пазней успамінала: «Іранцы былі вельмі добрымі. Давалі нам салодкія пірагі і рызкі...». Жыла Хэлен у Тэгеране. Праз нейкі час пабралася шлюбом з Махамадам Алі Нікпура. Муж запісаў на персідскай мове яе апошні пра няпросты шлях «З Варшавы ў Тэгеран». Кніга пад такой назвай пабачыла свет у Іране.

— Яна, безумоўна, кранула і беларускага чытача, — адзначае Алена Стэльмах. — Лёс гэтай жанчыны гаворыць пра многае: як горка, калі паміж людзьмі няма паразумення, калі агрэсія і сілай яны хочуць даказаць сваю перавагу. Але ва ўсёй трагічнасці сітуацыі, у якой апынулася сям'я маёй цёзкі, ёсць і жыццесцявардальны сэнс: свет не без добрых людзей. Шчырыя адносіны суайчыннікаў спадара Махтарыяна да пацярпелых чужынцаў — таго сведчанне.

Такія цёплыя адносіны і становяцца асновай для таго, каб нашы народы яшчэ больш спазнавалі адзін аднаго, сябравалі. У Саюза

пісьменнікаў Беларусі ёсць добры вопыт супрацоўніцтва з іранскімі калегамі. Зараз пракладаецца новае рэчышча для літаратурнай плыні.

Напрыклад, летась у Іране было выдадзена больш як 100 000 розных найменняў кніг. Спадар Махтарыян лічыць, што павялічыць гэтую лічбу можна і за кошт беларускіх аўтараў: Янкі Купалы, Якуба Коласа, сучасных творцаў. У Іране існуе шмат устаноў, якія займаюцца падтрымкай выдання кніг, у тым ліку ўстанова «Горад кнігі», якая атрымала высокі рэйтынг у галіне выдавецкай дзейнасці.

Спадар Махтарыян Абалгасэм падае Саюзу пісьменнікаў Беларусі кнігі сучасных іранскіх аўтараў — Байрамі, Дэхгана, Шоджаі, Шахані. Гэтыя творы варты перакладаў, бо праз літаратуру можна лепш адчуць дух іранцаў, даведацца пра іх традыцыі і памкненні. Гэтай справе можа паспрыць і правядзенне конкурсу па іраністыцы. Мерапрыемства такога кшталту ўключана ў план іранскага ўрада на бягучы год, падкрэсліў спадар Махтарыян.

Можна з упэўненасцю сказаць, што беларуска-іранская сустрэча аказалася плённай, бо ў наступны раз ёсць намер сесці за круглы стол у больш пашыраным фармаце (з удзелам пісьменніцкай грамадскасці), а таксама заключыць пагадненне аб супрацоўніцтве паміж пісьменніцкімі арганізацыямі дзвюх краін.

Марыя ЛІПЕНЬ

ДУХОЎНАЯ РАЗМОВА ПРА ВЕЧНАЕ

Абмен досведам прадстаўнікоў праваслаўных маладзёжных рухаў, музычных калектываў, аўтараў-выканаўцаў, паэтаў — такую мэту вызначылі для сябе ўдзельнікі XVI Міжнароднага праваслаўнага маладзёжнага форуму-фестывалю «Адзігітрыя», які адбыўся нядаўна ў Віцебску і яго ваколіцах.

У фэсце бралі ўдзел дэлегацыі з Беларусі, Украіны і Расіі. Далучылася да свята, ужо традыцыйна, і Віцебскае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Фестываль уключаў у сябе конкурсную праграму з намінацыямі «Выканаўца», «Аўтар-выканаўца», «Паэт», «Ансамбль», «Дуэт». Ганаровым членам журы чарговы раз стала паэт і старшыня Віцебскага абласнога аддзялення СПБ Тамара Краснова-Гусачэнка, якая дапамагала канкурсантам Віцебшчыны падрыхтавацца да творчага спаборніцтва. Гран-пры конкурсу атрымала Настасся Галінская, лаўрэатам дыпламаў I і II ступені сталі віцебскія таленты Алег Іваноў, Дар'я Прыгожая, Віктар Пахомчык, Мікалай Грышчук, вакальны ансамбль «Вольніца», вакальнае трыа «Тры "А"».

Конкурсы

З абодвух бакоў

Саюзная дзяржава гартуе літаратурнае сяброўства

Чацвёрты раз стартаваў конкурс маладых літаратараў Саюзнай дзяржавы «Мост дружбы», які ладзіцца кожныя два гады. Конкурс — адна з праяў рэалізацыі маладзёжнай палітыкі Саюзнай дзяржавы.

Творчае спаборніцтва мае на мэце ўмацаванне беларуска-расійскіх культурных сувязей, заахвочванне творчасці маладых аўтараў Расіі і Беларусі, прадастаўленне ім магчымасці выйсці да шырокага чытача са сваёй першай публікацыяй.

Заяўкі на конкурс маладых літаратараў прымаюцца да 30 верасня, але вынікі стануць вядомыя толькі ў снежні. Пераможцы спаборніцтва будуць уганараваны дыпламамі, а лепшыя работы надрукуюць у літаратурным альманаху, які распаўсюджваецца як у Беларусі, так і ў Расіі. Арганізатары конкурсу прымаюць творы малой літаратурнай формы (аповяданне, навіла, нарыс, эсэ) ад беларускіх і расійскіх пісьменнікаў-пачаткоўцаў (ва ўзросце ад 18 да 30 гадоў). Работы, дасланыя да ўдзелу (творы і заяўкі чакаюць па электронным адрасе info@bpc.by з пазнакай «Мост дружбы»), павінны адпавядаць асноўнаму патрабаванню: не быць апублікаванымі раней і не ўдзельнічаць у іншых конкурсах.

Конкурс маладых літаратараў Саюзнай дзяржавы «Мост дружбы» стартаваў у 2012 годзе. З першага правядзення творчае спаборніцтва атрымала станоўчыя водгукі як ад маладых аўтараў, так і ад членаў журы, журналістаў. «Мост дружбы» арыентуецца на пошук, раскрыццё і падтрымку маладых таленавітых аўтараў, скіроўвае іх увагу на гісторыю, культуру і літаратурныя традыцыі Беларусі і Расіі.

Заснавальнік конкурсу — Пастаянны камітэт Саюзнай дзяржавы. Арганізацыйную падтрымку аказваюць асацыяцыя «Пазнай Еўразію», Інстытут сусветнай літаратуры імя А. М. Горкага, Нацыянальны прэс-цэнтр Рэспублікі Беларусь.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

ІМЯ ЭПОХІ

— Кожная эпоха ў кожнай краіне запамятаецца ўнікальнымі гістарычнымі падзеямі, сімваламі, асобамі. XX стагоддзе застанецца ў памяці нашых нашчадкаў у першую чаргу па выбітных імёнах яго прадстаўнікоў, і адным з першых будучы называць імя Ігара Лучанка, — сцвярджае старшыня Беларускага фонду культуры Тадэвуш Стружэцкі. — Тое, што Ігар Лучанок зрабіў у мастацтве і культуры, — сапраўдная эпоха, бо па яго песнях у свеце пазнаюць Беларусь. Гэтыя песні сталі не толькі канцэртнымі, але і душэўнымі, блізкімі кожнаму чалавеку.

Нягледзячы на вялікую колькасць выдатных вакальна-сімфанічных і інструментальных кампазіцый, музыкі для спектакляў і кінафільмаў, галоўнай у творчасці Ігара Лучанка была і застаецца песня. Тадэвуш Стружэцкі адзначае, што замест гучных патрыятычных слоў пра любоў да Радзімы можна проста паслухаць песню «Мой родны кут»: яна прагучыць больш магутна і важна, чым вялікія трактаты. Шчырае пачуццё да Беларусі, закладзенае ў шлягерах «Мой родны кут», «Я хаджу закаханы», «Спадчына», «Жураўлі на Палесе ляцяць» ды іншых, прыродзе да наступных пакаленняў беларусаў.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

— Называць сябе сучаснікам Ігара Лучанка — вялікі гонар, бо яго імя знаходзіцца на версе таго нацыянальнага культурнага пантэона, які збірае найбольш знакавых і яскравых прадстаўнікоў беларускай інтэлігенцыі, — адзначае дырэктар Нацыянальнага гістарычнага музея Беларусі Павел Сапоцька. — Мы вельмі добра ведаем Ігара Міхайлавіча як кампазітара, але не забываемся і на той вялікі грамадскі ўнёсак, які ён здзейсніў на пасадзе і рэктара Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, і дэпутата Вярхоўнага Савета БССР, і старшыні Беларускага саюза кампазітараў.

Дырэктар Музея тэатральнай і музычнай культуры Зінаіда Кучар адзначыла, што юбіляр шмат зрабіў для развіцця музычнай культуры Беларусі. Выстаўка «Зачараваны музыкой» дакладна ілюструе гэта: тут сабраны матэрыялы з фонду Музея тэатральнай і музычнай культуры, нотныя рукапісы з бібліятэкі Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, а таксама тры рэчы, якія Ігар Лучанок перадаў ва ўласнасць музея асабіста. Сцены выставачнай залы ўпрыгожваюць здымкі фотарэпартажэра Юрыя Іванова. Па словах Зінаіды Кучар, некаторыя з прадстаўленых фатаграфій трапіць у пастаянную

Фота Кастуся Дробыча

Фрагмент экспазіцыі «Зачараваны музыкой».

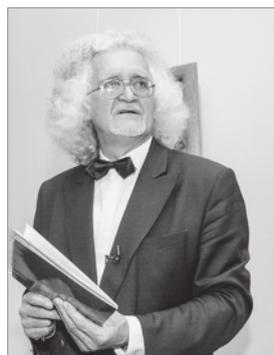
экспазіцыю музея. Зацікаўленым мінчанам не трэба адкладаць наведванне выстаўкі: 19 верасня экспазіцыя «Зачараваны музыкой» выправіцца ў Беларускі культурны цэнтр у Маскве.

Напрыканцы вечара юбіляр сабраў усіх прысутных вакол фартэпіяна, дзе выканаў свае лепшыя шлягеры. Госці выстаўкі падхапілі словы песень «Мой родны кут», «Майскі вальс», «Полька беларуская», і хутка зала музея напоўнілася музыкой. Але спрычыніцца да творчасці Ігара Лучанка можна не толькі ў музеях: яго песні гучаць на канцэртах па тэлебачанні, за сталом у беларускіх сем'ях. Музыку любімага кампазітара можна пачуць і на сталічных вуліцах: куранты на вежы Мінскай ратушы кожную гадзіну адбываюць мелодыю яго «Песні пра Мінск».

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

Містыка лічбаў

у працоўнай і творчай біяграфіі
Уладзіміра Пракапцова

Восьмага жніўня ў восем гадзін восем хвілін раніцы. Менавіта такі час быў пазначаны ў запрашэнні на прэзентацыю выстаўкі генеральнага дырэктара Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь Уладзіміра Пракапцова, які сёлага святкуе 65-годдзе з дня нараджэння і 20-годдзе з пачатку дзейнасці ў музеі. Менавіта восьмага жніўня ў жыцці Уладзіміра Іванавіча і адбыліся гэтыя дзве падзеі.

Нягледзячы на тое, што час нетыповы для прэзентацыі, гасцей сабралася шмат, каб павіншаваць творцу і паглядзець рэтрэспектыву яго твораў «Мая Беларусь».

— Гэта вельмі харызматычны чалавек з неабдыкаваемым стаўленнем да ўсіх падзей, якія адбываюцца як у свеце мастацтва, так і па-за ім, — адзначае на адкрыцці праекта Старшыня Савета Рэспублікі Нацыянальнага саходу Рэспублікі Беларусь Міхаіл Мясніковіч. — З яго дапамогай беларусы і госці краіны могуць адкрываць для сябе бязмежны талент нашых людзей.

Сёння Уладзімір Пракапцоў клапоціцца пра тое, каб Нацыянальны мастацкі музей развіваўся. Менш чым праз год на вуліцы К. Маркса павінен адкрыцца першы з адрамантаваных і мадэрнізаваных музейных будынкаў, якія будуць уваходзіць у Музейны квартал сталіцы. А ў вольны ад працы час генеральны дырэктар музея бярэ ў руку пэндзаль, пацвярджаючы чого з'яўляецца выстаўка, у экспазіцыі якой каля трыццаці твораў.

— Адзін з твораў гэтай серыі скончыў толькі ўчора і прысвяціў калегам, — падкрэсліў Уладзімір Іванавіч. — Мне прыемна адкрываць сваю персанальную выстаўку «Мая Беларусь», якая прысвечана Году малой радзімы, у цудоўнай кампаніі.

Павіншаваць Уладзіміра Пракапцова прыйшлі прадстаўнікі дзяржаўных органаў, уладальніцы мастацкіх сям'яў, каб уручыць юбіляр у вітальныя адрасы ад урада, Нацыянальнага саходу, Танаровую грамаду Міністэрства культуры, падарункі і кветкі. У адрас заслужанага дзеяча мастацтваў прыйшлі тэлеграмы з усяго свету. Адна з першых — ад блізкага сябра дырэктара Эрмітажа Міхаіла Пятроўскага.

Вікторыя АСКЕРА

Гарманічны на сцэне і ў жыцці

Народнаму артысту Беларусі Віктару Манаеву — 60!

На ягоным рахунку — вялікія і малыя, але аднолькава цікавыя, глыбокія ролі амаль у некалькіх дзясятках фільмаў і тэатральных пастановак, прэмія Ленінскага камсамолу, Дзяржаўная прэмія СССР, званне народнага і заслужанага артыста і дзве Дзяржаўныя прэміі Беларусі.

Гледачы помняць і любяць акцёра ў самых розных амплуа: адным больш блізі трагічны і гераічны персанаж Лёнька Адуванчык з «Радавых» у пастаноўцы Валерыя Раеўскага, другім — прыгажун Мікіта Зносаў з культурнага спектакля «Тутэйшыя», які рэжысёр Мікалай Пінігін рабіў спецыяльна «пад Манаева», іншым тэатралам даспадобы ягоны Франсуа Піньён у «Вячэры з прыдуркам», каларытны Гольдберг у «Местачковым кабарэ» або станавы прыстаў Кручкоў у «Пінскай шляхце». Асабіста я пяшчотна люблю Віктара Сяргеявіча з часоў першых пастановак спектакля «Арт», але разумею, што гэта толькі кропля ў моры акцёрскіх знаходак і вобразаў Манаева... Акцёр, чыё імя ўжо больш за 35 гадоў звязана з Купалаўскім тэатрам, адзначае 60-годдзе.

— **А ў вас ёсць любімая роля Манаева?** — цікаўнасьць ў мастацкага кіраўніка Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы **Мікалая Пінігіна**, з якім акцёр цесна працуе ўжо больш як 30 гадоў.

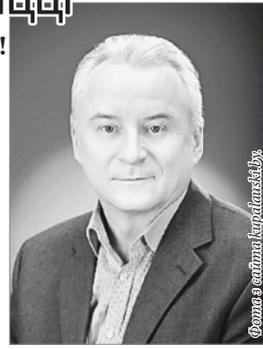
— Так адразу цяжка адказаць. Мы працуем разам з 1985 года і зрабілі, як аднойчы падлічыў Віктар, каля 20 спектакляў, і ён настолькі арганічны ва ўсіх ролях — ён жа выдучы артыст тэатра, без перабольшання геніяльны, — кажа рэжысёр, які, дарэчы, адзначае дзень нараджэння з розніцай у адзін дзень з Манаевым. — Магу прыгадаць спектакль, які, на жаль, мала ішоў, — «Касцюмер» Харвуда. Мы

паставілі яго ў 1997 годзе, і там сыграў сваю апошнюю ролю Мікалай Яроменка, потым Валанцін Белыхвосцік, але абодва яны пайшлі з жыцця, і спектакль хутка знік з рэпертуару. Аднак вось там, на мой погляд, была выдатная роля ў Віктара Манаева, бо ён сыграў чалавека тэатра: касцюмера пры вялікім артысце сэры Джоне, які быў настолькі адданы тэатру, што памёр проста падчас спектакля следам за сваім кумірам. Па сутнасці, Манаеў сыграў самога сябе, чалавека, для якога тэатр — справа ўсяго жыцця... Аднак, калі па шчырасці, то можна назваць у якасці найлюбімэйшых сумесных работ і «Тутэйшых», і «Пінскую шляхту», і «Рэвізор», і «Арт», і дзясяткі іншых спектакляў, усе я проста не прыгадаю. І гэта ўсё будзе праўдай, бо ён мой любімы артыст з усяго гэтага пакалення, а ўвогуле і адзін з самых моцных артыстаў у Беларусі.

— **І што вы пажадаеце любімаму артысту ў прыгожую круглую дату?**

— Здароўя, як заўжды, добрага настрою, добрых людзей у блізім акружэнні. Але ён настолькі гарманічны чалавек, які да ўсяго падыходзіць і з розумам, і з тонкім гумарам, што мне здаецца, у яго ўсё і так добра. Ён заслужыў самых цёплых слоў, і гэта не толькі мае меркаванне, а меркаванне гледачоў, якія спецыяльна ходзяць у Купалаўскі «на Манаева», — і я рады, што гэта працягаецца шмат гадоў.

Вікторыя ЦЕЛЯШУК

Фота © сафія/ВікторыяЦеляшук

Люстэрка тыдня:

СВЕТ

У Літаратурным музеі А. С. Пушкіна ў Вільнюсе адкрываецца часовае экспазіцыя «Якуб Колас і Вільня», прымеркаваная да 95-годдзя выдання паэмы «Новая зямля». У межах выстаўкі арганізатары прэзентуюць турыстычны маршрут «Літаратурны Вільніс: Якуб Колас і Маркучай»: у прыгарадзе Вільні, Вільнісе, стаяў дом жонкі Якуба Коласа Марыі Каменскай, куды ў 1913 годзе падчас вясельнага падарожжа прыязджала маладая сям'я. Часовае экспазіцыя прадставіць наведвальнікам матэрыялы з фонду Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа, Літаратурнага музея А. С. Пушкіна, а таксама з асабістага архіва старэйшага сына Якуба Коласа Д. К. Міцкевіча. На выстаўцы «Якуб Колас і Вільня» можна ўбачыць ліставанне Якуба Коласа з Антонам і Іванам Луцкевічамі, Аляксандрам Уласавым, рукапіс першага верша «Мужык», а таксама фотаздымкі сям'і Марыі Каменскай і выяву дома ў раёне Маркучай, дзе некалі жыў з сям'ёй паэт.

Беларускі Тэатр Генадзя Гладкова «Тэрыторыя мюзікла» ўзяў удзел у Міжнародным фестывалі *Juras Perle* ў Юрмале. За пяць фестывальных дзён на сцэну канцэртнай залы Дзінтары выйшлі больш як 140 артыстаў. Салісты Тэатра Генадзя Гладкова выступілі з Таццянай Абрамавай, Сяргеем Мурзіным, заслужанай артысткай Расіі Ганнай Кавальчук, а таксама з заслужаным артыстам Расіі Леанідам Сярэбранікавым (выканаў песню «Прамень сонца залатога» ў дуэце з маладым салістам «Тэрыторыя мюзікла» Арцёмам Пінчуком) і з народным артыстам Расіі Міхаілам Баярскім. Калектыў Тэатра Генадзя Гладкова прадставіў і свае аўтарскія нумары з мюзіклаў «Звычайны цуд», «12 крэслаў», «Сабака на сене», «Сватаўство гусара». Беларускі глядач таксама можа ўбачыць гэтыя спектаклі: яны будуць ісці на сцэне Палаца культуры прафсаюзаў з верасня.

31 жніўня па 3 верасня ў мінскім кінатэатры «Цэнтральны» можна пазнаёміцца з васьмай міжнароднай выстаўкай фатаграфій «Свет вачыма жанчын», падрыхтаванай міжнароднай групай фатографіаў пад кураатарствам Аляксандра Раковіча. Для стварэння экспазіцыі свае работы даслалі 160 жанчын-фатографіаў з 16 розных краін. Першы раз выстаўку, якая зараз падарожнічае па свеце, прэзентавалі ў культурным цэнтры Кастра (Хайфа Ізраіль) у 2017 годзе. «Свет вачыма жанчын» — гэта не толькі цікавы погляд на мастацтва фатаграфіі, але і яшчэ адна прыступка на шляху паразумнення фатографіаў з розных краін свету, наладжванне сяброўскіх стасункаў, цікавыя сустрэчы на стыку культур.

На 85-м годзе пайшоў з жыцця Расійскі мастак-мультыплікатар Аркадзь Шэр, вядомы як стваральнік персанажаў мультфільма «Канікулы ў Прастаквашыне». Аркадзь Шэр працаваў на кінастудыі «Саюзмультфільм», дзе прыдумай герояў мультыкаў «Прыгоды Васі Куралесава», «Ад двух да пяці», «Мы з Шэрлакам Холмсам», «Як вослік захварэў на сум», «Кот, які ўмеў спяваць», «Стэрэатыпы», «Баль кветак». Мае мастак і ўласную рэжысёрскую работу — гэта выпуск «Вясёлая карусель № 24. Выпадак на балоне» (1992). Але ў першую чаргу аўдыторыя палюбіла Аркадзя Шэра за вобразы з мультфільмаў «Канікулы ў Прастаквашыне» і «Зіма ў Прастаквашыне» — Дзядзькі Фёдара, ката Матроскіна, паштальона Печкіна і іншых.

Агляд цікавінак ад
Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

Саюз пісьменнікаў Беларусі выказвае шчырыя спачуванні старшыні Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Таццяне Анатолеўне Дзямідовіч з нагоды вялікай страты — смерці любай МАТУЛІ.

Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі выказвае шчырае спачуванне старшыні Брэсцкага абласнога аддзялення СПБ Таццяне Анатолеўне Дзямідовіч з прычыны напатакшага яе вялікага гора — смерці МАЦІ.

12 жніўня — 120 гадоў з дня нараджэння Сэндэра Палееса (1898—1964), мастацтвазнаўца.

12 жніўня 75 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Кавальчыка, беларускага рэжысёра, заслужанага дзеяча мастацтваў Расіі.

13 жніўня — 105 гадоў з дня нараджэння Анатоля Багатырова (1913—2003), кампазітара, педагога, народнага артыста БССР.

14 жніўня — 115 гадоў з дня нараджэння Сцяпана Бірылы (1903—1978), акцёра, народнага артыста БССР.

14 жніўня 85-гадовы юбілей адзначае Леанід Свэрдэль, кампазітар.

15 жніўня — 100 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Кульваноўскага (1918—2003), мастака тэатра, графіка, жывапісца.

16 жніўня — 90 гадоў з дня нараджэння Аляксея Бяляева (1928—1990?), акцёра, рэжысёра, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР, работніка культуры БССР.

16 жніўня — 90 гадоў з дня нараджэння Браніслава Спрычана (1928—2008), паэта, перакладчыка.

16 жніўня — 85 гадоў з дня нараджэння Віталія Чацверыкова (1933—1983), кінарэжысёра, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР, народнага артыста БССР.

Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

12 жніўня — на жалобны мітынг, прысвечаны памяці спаленых вёсак Магілёўшчыны, з удзелам ветэранаў вайны, прадстаўнікоў беларускай грамадскай арганізацыі ветэранаў КДБ «Чесць», членаў пошукавага атрада «Віктру» і старшыні абласнога аддзялення СПБ Алеся Казека ў в. Боркі Кіраўскага раёна (10.00).

Як Максім Багдановіч апынуўся ў ЗША

Шматкультурны абсяг творчых зацікаўленняў песняра чыстай красы, прадстаўлены ў перакладчыцкай дзейнасці, літаратуразнаўчых і крытычных публікацыях, не ў апошнюю чаргу прадвызначыў шырокую геаграфію міжнароднага розгаласу самой спадчыны аўтара «Вянка». Намаганнямі архіўных росшукаў у розных краінах сёння яна мае патэнцыял да свайго істотнага пашырэння і фактаграфічнага ўзбагачэння, а значыць — змены ракурсаў асэнсавання.

Апошнімі гадамі на старонках навуковага і метадычнага часопіса «Роднае слова» я меў магчымасць прэзентаваць невядомыя публікацыі, у тым ліку прыжыццёвыя, беларускага аўтара, што выйшлі ў Берліне, Вене, Ніжнім Ноў-гарадзе. Асабліва сенсацыйна выглядала сітуацыя, калі ў фокусе даследчыцкага бачання апынуўся нарыс «Угорская Русь» (1914), украінскае перастварэнне якога, невядомае айчыннай гуманітарыстыцы, пачынала свет у ЗША ў 1916 г. Ужо сам па сабе гэта беспрэцэдэнтны факт першай прадстаўленасці твораў М. Багдановіча і ўсёй беларускай літаратуры нашаніўскага перыяду ў далёкай заакеанскай краіне. Ён меў за сабой лагічны ланцужок канкрэтных крокаў да ўзаемнага спазнання розных народаў — на фоне маштабных геапалітычных зрухаў і моцнага сілавога поля нацыянальнай ідэнтычнасці, спароджанага Першай сусветнай вайной.

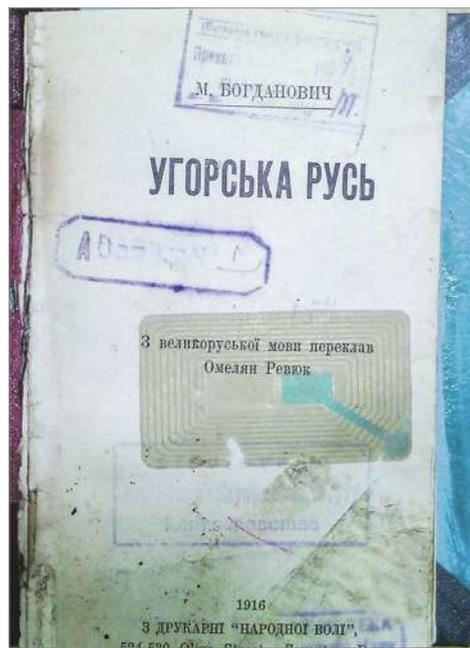
У пачатку XX ст. тэрыторыя, вядомая на той час пад назвай Угорская Русь, разам з этнічна блізкімі Галіцыяй і Букавінай, уваходзіла ў склад Аўстра-Венгерскай імперыі, знаходзілася пад непасрэдным пратэктаратам Венгрыі, якая стагоддзямі праводзіла тут палітыку асіміляцыі (мадзьярызацыі) мясцовага насельніцтва. Гэта былі ўскраінныя мясціны, эканамічна і культурна адсталыя ў параўнанні з іншымі землямі дуалістычнай манархіі.

Гісторыка-этнаграфічны нарыс «Угорская Русь» у вядомай сёння спадчыне класіка беларускай літаратуры стаіць поруч з шэрагам прац перыяду Першай сусветнай вайны, якія ў другім томе «Твораў М. Багдановіча» 1928 г. лагічна былі вылучаны ў асобны раздзел «Славянства»: «Украинское казачество», «Галицкая Русь», «Червоная Русь», «Образы Галиции в художественной литературе», «Аб веры наших прашчурай». Гэта даволі тыповае сярод навукова-папулярных выданняў канца XIX — пачатку XX ст., што мелі на мэце даць агульныя звесткі пра гісторыю і культуру краю. Тэкст часта суправаджаўся ілюстрацыйнымі матэрыяламі і дадаткамі: каларытныя тыпы мясцовага насельніцтва, этнаграфічныя карты і інш.

Максім Багдановіч звярнуўся да найбольш яркіх падзей мінулага і сучаснага Угорскай Русі, аўтарытэтных меркаванняў спецыялістаў. Беспрэцэдэнтным, арыгінальным і эмацыянальна-дзейным ходам арганізацыі тэксту ў М. Багдановіча, як мне бачыцца, было ўвядзенне ў пачатку нарыса разгорнутага ўрыўка з аповесці ўкраінскага пісьменніка М. Кацюбінскага «Цені забытых продкаў» (1912), які выканаў ролю своеасаблівай уверцюры, аб'ектыўна спрацаваў на фарміраванне цікавасці чытача да людзей і прыроды гэтага краю.

Нарыс выйшаў у серыі «Бібліятэка вайны» кнігавыдавецтва Канстанціна Някрасава, грамадскага дзеяча, дэпутата Дзяржаўнай Думы першага склікання, пляменніка пээта Мікалая Някрасава. Разам з М. Дружыніным ён выдаваў у Яраслаўлі газету дэмакратычнага кірунку «Голос», з якой цесна супрацоўнічаў М. Багдановіч. Кнігавыдавецтва было заснавана ў 1911 г. і праіснавала да 1916 г. З ім мелі стасункі вядучыя рускія пісьменнікі таго часу: А. Блок, В. Брусаў, А. Белы, Д. Меражкоўскі, Ф. Салагуб і інш.

Узнікненне выдавецкай кніжнай серыі «Бібліятэка вайны» звязана з пачаткам Першай сусветнай. Тут прадстаўляліся рускія і замежныя аўтары (галоўным чынам французскія — А. Дадэ, Г. дэ Мапансан, П. Мерымэ), якія ў сваёй творчасці закраналі тэму гісторыі антынямецкага супрацьстаяння. Паводле фармату гэта былі невялікія папулярныя брашуры коштам 5—10 капеек.

Тытульная старонка брашуры «Угорская Русь» М. Багдановіча. ЗША, 1916 г. З фонду Нацыянальнай бібліятэкі Украіны імя У. І. Вярнадскага.

У рэкламным каталогу «Бібліятэкі вайны», які друкаваўся на апошняй старонцы кожнага серыйнага выдання, называліся тры працы М. Багдановіча: «Червоная Русь (Австрийские Украинцы)» (№№ 8—9), «Угорская Русь» (№ 24), «Братья-чехи» (№ 28). Паводле колькасці выданняў, іх аўтар, поруч з яраслаўскім калегам П. Крыцкім, займаў лідарскія пазіцыі.

Пераклад нарыса М. Багдановіча на ўкраінскую мову ўбачыў свет у эмігранцкім асяроддзі ЗША ў 1916 г. Паводле выхадных звестак, брашура «Угорская Русь» выйшла ў Скрэнтоне (англ. Scranton, штат Пенсільванія) у друкарні «Народнай волі», газеты Украінскага рабочага саюза. У названым горадзе ўкраінская працоўная эміграцыя пачала абжывацца з 1870-х гг., першыя перасяленцы былі заняты ў асноўным на капальнях каменнага вугалю.

Традыцыйна вылучаюць чатыры хвалі ўкраінскай эміграцыі. У дадзеным выпадку нас цікавіць першая, звязаная з масавым перасяленнем насельніцтва ў пошуках працы (працоўная эміграцыя) у ЗША, Бразілію, Канаду, Сібір, што пачалася ў апошняй чвэрці XIX ст. і працягвалася да Першай сусветнай вайны. Аснову нацыянальнай эміграцыі ў ЗША складалі выхадцы з Закарпацця, Галіцыі і Букавіны, якія на той час былі ў складзе Аўстра-Венгерскай імперыі.

На ўкраінскую мову працу М. Багдановіча пераклаў А. Рэвюк, выхадзец з Галічыны, якая на той час была ў складзе Аўстра-Венгерскай імперыі, прадстаўнік першай хвалі працоўнай эміграцыі ў заакеанскай краіне.

Амялян Рэвюк (укр. Омелян Ревюк/Рев'юк; 1887—1972) — амерыканска-ўкраінскі грамадскі дзеяч, журналіст, публіцыст, перакладчык. Адзін з заснавальнікаў Федэрацыі ўкраінцаў у ЗША (1915).

Перакладчыцкі набытак А. Рэвюка прэзентуецца толькі адной друкаванай працай — нарысам «Тарас Шаўчэнка — пясняр Украіны» У. Краніхфельда, рускага пісьменніка і крытыка родам з Пінска.

Структуру асноўнага корпуса тэксту брашуры «Угорская Русь» М. Багдановіча на ўкраінскай мове складаюць прадмова і ўласна тэкст гісторыка-этнаграфічнага нарыса. Ёсць 4 падрадкавыя рэдак-

тарскія (перакладчыцкія) заўвагі, якія адзначаюць страчаную актуальнасць некаторых аўтарскіх меркаванняў ваеннага часу, а таксама даюць дадатковую інфармацыю пра дзейнасць згаданых у тэксце асоб (Звездзіч, Васілеўскі, Эган). У перакладзе адсутнічае апошні абзац тэксту М. Багдановіча — трэба думаць, таксама з-за страты сваёй актуальнасці. Вельмі адметная мова выдання — украінская, з выразным захаваннем рэгіянальных асаблівасцей.

Падчас працы над артыкулам для «Роднага слова», апублікаваным у № 1 за 2016 г., аўтар гэтых радкоў меў магчымасць працаваць з экзэмплярам выдання «Угорская Русь», выяўленым у інтэрнэце. Гэта была сапраўды сенсацыйная знаходка. Адзінае, што трохі засмучала, — асобнік быў абсалютна «чысты», г. зн. не меў аніякіх пазнак, пятак дзяржаўных бібліятэк ці прыватных кніжных збораў.

Магчымасць папрацаваць у фармаце «дэ візу», шляхам непасрэднага дотыку з аб'ектам даследчыцкай увагі, надарылася падчас знаёмства з фондам Нацыянальнай бібліятэкі Украіны імя У. І. Вярнадскага. Пра існаванне гэтага экзэмпляра ў вядучым кнігасховішчы Кіева ведаў раней. Прыцягвала яго адзінкаваць, больш асобнікаў брашуры М. Багдановіча, выдадзенай у ЗША, у еўрапейскіх бібліятэках пакуль што не выяўлена.

У кіеўскім кнігасховішчы «Угорская Русь» захоўваецца ў суседстве з яшчэ адным рарытэтным выданнем М. Багдановіча — нарысам «Червоная Русь (Австрийские украинцы)», добра вядомым беларускім даследчыкам.

Нарыс, выдадзены ў ЗША, — гэта маляфармацкае, у далонь, выданне, разлічанае на зручнасць захоўвання, шырокую дэмакратычную аўдыторыю. Мяркуючы па многіх бібліятэчных штампах, брашура вандруе па бібліятэках Украіны пачынаючы з 1934 г. Для яе зроблена адмысловая вокладка. Пра няпросты шлях выдання гаворыць празмерная абрэзка (да самага тэксту) па ніжнім краі.

«Угорская Русь» — выданне, якое дэманструе асобныя грані таленту М. Багдановіча, яго рускамоўную творчасць. Нарыс створаны ў кантэксце шэрага падобных навукова-папулярных прац, запатрабаваных у Расійскай імперыі ў час Першай сусветнай вайны. У аўтара гэтых радкоў было некаторае шкадаванне адносна таго, што ў 1916 г. у ЗША быў апублікаваны пераклад не ўласна беларускамоўнай творчасці песняра чыстай красы. Гэтае пачуццё развясцела, калі быў выяўлены паэтычны, больш ранні, пераклад М. Багдановіча, надрукаваны ў ЗША. І не аднаго яго. У пачатку XX ст. стараннямі ўкраінскай эміграцыі ў заакеанскай краіне пачылі свет творы беларускіх аўтараў нашаніўскага перыяду. Але гэта тэма асобнай гаворкі, што прадвызначана мае адбыцца ў дарагой для кожнага даследчыка аўры сенсацыйнасці, атмасферы радасці архіўнай знаходкі.

Мікола ТРУС,
кандыдат філалагічных навук,
дацэнт, дактарант Інстытута
літаратуразнаўства імя Янкі Купалы
НАН Беларусі

Русінская сям'я. Малюнак з кнігі «Угорская Русь...» Рыгора Купчанкі, 1897 г.

«ХТО ВЕДАЦЬ ЖАДАЕ, ХАДЗІЦЕ СЮДЫ...»

Не з чужых слоў, а з уласнага назірання ведаю: вельмі часта той, хто рана выходзіць на літаратурную сцяжыну, нярэдка гэтак жа рана сыходзіць з яе. Часам — з-за адсутнасці таленту і належнай працавітасці, а часам — з-за сваёй празмернай самаўпэўненасці і заспакоенасці. А калі ты сапраўды здольны, маеш літаратурны дар, ці можа ён патухнуць як вугольчык у шэрым попеле схаладалага вогнішча?

І яшчэ кажуць: вогнішча, якое спачатку марудна разгараецца, дыміць, слепячы вочы, потым гарыць даўжэй, а разам з гэтым — даўжэй радуе ўсіх, хто прысябрыўся да яго, сваім цяплом, зорным россыпам вясёлых іскрынак. А калі творчасць — тое ж вогнішча?..

Доўга тлеў, пакуль не разгарэўся на ўсю моц, «паэтычны вугольчык» Уладзіміра Мацвееўкі — прызнанага сёння гумарыста і дзіцячага паэта, лаўрэата Літаратурнай прэміі імя Янкі Маўра, вясёлкаўскай прэміі імя Васіля Віткі, уладальніка ганаровага медала «За вялікі ўклад у літаратуру». Хоць, здавалася б, яшчэ з маленства яе вялікасць Муза не пазбавіла натхнення, улюбёнасці да паэтычнага слова, але далей звычайнага захаплення гаварыць у рыфму чамусьці не пайшло. Не адбылося цуду і тады, калі ўжо крыху пазней, падлеткам, захапіўся музыкай, «брынкаў на гітары, падбіраючы радкі на акынаўскі лад: што бачу, пра тое і пяю». Праўда, як прызнаецца Уладзімір Іванавіч, нешта кволае, падобнае на вершы, у той час пачынала ўсё ж прабівацца. Але ж да занятку літаратурнай працай было яшчэ далёка. Пра яе нават не думалася, бо шмат часу адбіралі жыццёвыя клопаты, вучоба.

Нарадзіўся Уладзімір Мацвееўка ў рабочай сям'і. Да вайны паспеў скончыць пяць класаў мінскай школы. Неўзабаве памёр бацька, і ён разам з маці, братам і сястрой спазнаў усе пакуты нямецкай акупацыі, горыч сірочага хлеба. Пасля вызвалення ад захопнікаў скончыў сямігодку і стаў студэнтам Мінскага палітэхнікума. Служыў у арміі. Вярнуўшыся з войска, працаваў рэгушорам-травільшчыкам, потым інжынерам на прыборабудаўнічым заводзе. Адначасова вучыўся на вярхоўным аддзяленні Мінскага медвучылішча, якое скончыў у 1956 годзе, атрымаўшы прафесію зубно-га тэхніка. Доўгі час працаваў ім нават на пенсіі, бо гэтая праца, як і літаратурная, прыносіла яму задавальненне — ён жа дапамагае людзям быць здаровымі, у добрым настроі, пры ўсмешцы. Яму ўдзячныя заставаліся звычайныя вясцоўцы, якія дзясяткамі наведваліся ў абласную стаматалагічную паліклініку. А сам Уладзімір Іванавіч удзячны лёсу, што тут доўгі гады побач з ім працавала зубным урачом Іна Сяргееўна (для яго — толькі Інуся!), надзіва прыгожая, абаяльная і чулая жанчына, якая была яго натхненнем, усяляк спрыяла паэтычным памкненням мужа, але па волі таго ж лёсу заўчасна пайшла з жыцця, напоўніўшы сэрца паэта несусцішным болем, што быў выказаны ім у вянку трыялетаў, дзе ёсць такія радкі:

*Я разарваны папалам, што мне рабіць і як мне жыць.
Палова пад зямлёй ляжыць — я разарваны папалам.
Хто дапаможа мне рашыць, сябры, калегі альбо храм.
Я разарваны папалам, што мне рабіць і як мне жыць.*

Гэта было ўжо значна пазней... Як жа складваўся літаратурны лёс у маладзых гады?

Браўся за пярэ ў арміі, дасылаў у армейскую акруговую газету «Во славу Родины» шарады. Пасля дэмабілізацыі ён, былы старшыня мінамётнай роты, адважыўся зрабіць «лірычны залп», выбраўшы сваёй мішэнню рэдакцыю газеты «Сталинская молодежь». Аднак там яго паэтычны залп быццам не заўважылі, далікатна астудзілі... Пярэ зноў было адкладзена, і гэтым разам — ужо на шмат гадоў...

Яму ўжо было сорок пяць, калі ўпершыню пераступіў парог рэдакцыі часопіса «Вожык», прынёс туды свае вершаваныя гумарэскі на беларускай мове. Паэт Пятро Сушко, які на той час працаваў там, уважліва прачытаўшы творы сівавусага «пачаткоўца», выбраў ажно... чатыры радочки:

*На рыбалку Федзя едзе.
Не паехаў, не паедзе.
Не да рыбы ўжо, вядома,
Калі добра вытій дома.*

Неўзабаве на старонках часопіса з'явіўся яшчэ адзін верш «Распарадчык». А на наступны год цэлаю абоймай адзначыўся: у «Вожыку» ўбачылі свет пяць баек і вершаў Уладзіміра Мацвееўкі.

Так атрымалася, што рэдакцыя «Вожыка» стала «распарадчыкам» далейшага літаратурнага лёсу Уладзіміра Мацвееўкі. Менавіта тут, у бібліятэцы «калючага» выдання, выйшла першая кніжка паэта «Лекі без аптэкі». Дожны, хто прачытаў яе, змог яшчэ раз пераканацца: у наш сагтырычны цэх прайшоў цікавы, назіральны, сапраўды самабытны майстар-смахатэрапейт, які добра ведае

Фота Кастуся Дробова.

сакрэты лячэння ад многіх заганных людскіх хвароб — бюракратызму, марнаграфства, хабарніцтва, падхалімства, лайдацтва... І шмат якія творы з той кніжкі — байкі, гумарэскі, карацелькі — дасціпныя, не шматслоўныя, здзіўлялі, міжволі заставаліся ў памяці, на языку, каб потым, пры нагодзе, згадваць іх зноў і зноў. Як, напрыклад, карацельку «Хвалько»:

*Расказваў Рак
Суседзям ганарліва,
Што ён запрошана
На кухаль піва.*

Асаблівую вядомасць і прызнанне паэту прынесла творчасць для дзяцей. Рады, што ў свой час, калі працаваў у рэдакцыі часопіса «Бярозка», змог падтрымаць яго першыя крокі па сцяжынцы ў свет дзіцячай літаратуры. Памятаю, зайшоў аднаго дня Уладзімір Іванавіч у рэдакцыю і сціпленька (такая ўжо рыса характару!) падаў мне ладную вязанку вершаў, а сам ціхмяна сеў насупраць, чакаючы прысуду. Не ўсе вершы з той нізкі былі роўныя, але многія з іх падкуплялі навізнаю тэм, уменнем «выкруціцца», вобразна і па-майстэрску падаць іх. Скажам, што можна было сустрэць тады ў паэтычных кніжках пра захапленне дзяцей спортам? Усё тыя ж звычайныя лыжы, санкі, канькі, купанне. Нічога канкрэтнага. А тут раптам адразу — «Гімнастка», «Юныя фігурысты», «Варатар», нейкі «Віндсерфінг»:

*Беленькая кропка сярод хваль мільгае,
вецер нетаропка з сонцам размаўляе.
Вузенькая дошка з хвалямі ў змаганні,
памыліўся трошкі — і ў халоднай «ванне»!*

Не дужа соладка, аказваецца, і фігурыстам, у якіх «Быццам бы сястрычкі... рукавічкі, / Быццам бы браточкі, вострыя канёчкі». І ім нялёгка даюцца першыя спартыўныя поспехі:

*Ледзь не так ступіў Валодзя —
І... ляжыць ужо на лёдзе.
Слізганула раптам Эла
Ды таксама побач села.
Гэтак вось за разам раз
«Ловіць зайца» кожны з нас.
Значна ўсё было б лягчэйшым,
Каб крыху быў лёд мякчэйшым.*

Многа запомнілася з той нізкі. «Бярозка» надрукавала тады адразу сем вершаў Уладзіміра Мацвееўкі. На самым сур'ёзным узроўні: з партрэтамі, з прадмоўкай да іх. А мы — пасябравалі.

Можа, памыляюся, але не яны, вершы ды казкі, зрабілі паэта Уладзіміра Мацвееўку, кажучы тэатральнай мовай, майстрам арыгінальнага жанру. Хуткае прыз-

нанне прынеслі яму кніжкі «Загадкі Зайкі-загадайкі», «Азбука ў загадках», «Загаданачка», «Загадкі з хаткі дзедка Уладкі», «Сябрынка», «Сорак скорагаворак»... Не буду цытаваць творы, прывяду толькі некалькі водгукаў на іх з'яўленне ў нашых літаратурных выданнях.

Алесь Карлюкевіч: «У сваіх паэтычных пошуках Уладзімір Мацвееўка, ствараючы загадкі, прытрымліваецца традыцый, якімі ўзбагацілі нашу літаратуру Васіль Вітка, Ніл Гілевіч, Рыгор Барадулін. «Загадкі Зайкі-загадайкі» — своеасаблівае энцыклапедыя, адрасаваная маленькаму чытачу».

Віктар Марозаў: «Кожная чарговая кніга Уладзіміра Мацвееўкі — нязменная адкрыццё. Уладзімір Іванавіч заўсёды ідзе сваім шляхам, ён далёкі ад традыцыйных сюжэтаў. Ды і жанр, як правіла, выбірае такі, які не кожнаму пад сілу, бо патрабуе асаблівага майстэрства. А што гэта і сапраўды так, лёгка ўпэўніцца, калі пазнаёміцца з яго новай ніжкай «Сорак скорагаворак»...»

Алесь Марціновіч: «...кнігі, падобнай «Сябрынка», у беларускай літаратуры да У. Мацвееўкі не было. Пад адной вокладкай сабраны не проста розныя творы, але і змешчаны пачатковыя звесткі пра... літаратуразнаўства. Не здзіўляйся — літаратуразнаўства, бо У. Мацвееўка спачатку знаёміць маленькіх чытачоў з адметнасцю пэўнага жанру, а пасля прапануе свае творы...»

Ад сябе дадам: «Сябрынка» — гэта яшчэ займальнае, поўнае фантазіі, досціпу і вынаходлівасці, падарожжа ў таямнічы свет верша, казкі, акраверша і акразагадак, шарад, ананімаў, анаграм, лагагрыфаў, метаграм, каламбураў... Як тут не паўтарыць радкі, якімі пачынаецца адна з яго загадак: «Хто ведаць жадае, хадзіце сюды!» Нездарма гэтая кніжка была заўважана і адзначана згаданай ужо Літаратурнай прэміяй імя Янкі Маўра.

Працуючы над творами такога «дробнага», здавалася б, жанру, трэба мець, апрача паэтычнага ўмельства, глыбокія энцыклапедычныя веды датычна мовазнаўства і вуснай народнай творчасці. Калі ж гаварыць пра творчасць Уладзіміра Мацвееўкі, дык яшчэ трэба быць не толькі фантазёрам, апантаным творцам, але і жартаўніком, гумарыстам, майстрам, які ведае, чым здзівіць і зацікавіць маленькага чытача. Для іх, дзяцей, ён жыве і працуе, для іх пастаянна шукае. Ёсць у яго сваё правіла: «Для дзяцей трэба пісаць каротка, каб верш адразу ж запомніўся — як толькі прачытаў яго. І доўгіх казак не трэба пісаць: калі казка доўгая — што ж дзіця запомніць?» Думаю, у падмацунак гэтых слоў варта прывесці таксама выказванне нашага народнага пісьменніка і патрабавальнага да слова Янкі Брыля: «Маленькі чытач непадкупна патрабавальны, чулы на праўду і фальш у іх найменшым выяўленні, ён дапускае ў сваёй чыстай, паэтычнай душы толькі таго, хто таксама шчыры і закаханы ў прыгожае».

Паэту Уладзіміру Мацвееўку — 90. Толькі палова з пражытага аддадзена творчасці, літаратуры. Магчыма, не ўсё, што задумвалася і хацелася б, змагло ажыццявіцца, стаць старонкамі кніг. Але ж у літаратуры свая мерка: тут усё вызначаецца не колькасцю, а якасцю. Што ж да творчасці гэтага аўтара, дык таўро з адбіткам знака якасці з рук яе вялікасці Музы ён атрымаў па справядлівасці, дзякуючы настойлівасці і нястомнасці пошуку, сваёй зайздроснай працавітасці.

Хоць да нажытых з гадамі хвароб непажадана дадаліся яшчэ і праблемы са зрокам, Уладзімір Іванавіч, як гэта было і раней, ніколі не адмаўляецца ад сустрэч з чытачамі ў мінскіх школах і бібліятэках, дзіцячых садках і студэнцкіх інтэрнатах, захоплена працуе, не час ад часу, а даволі часта працягвае друкавацца ў часопісах «Вожык» і «Вясёлка». За нядаўнія гады змог парадавацца сам і парадаваць шматлікіх чытачоў выхадом трох новых шыкоўна выданых кніг — «Дабранач», «Старонкі з моўнай скарбонкі» і «Займальны родны алфавіт»: тут вершы, казкі, калыханкі, смяшыні і ўсё тыя ж любімыя ім самыя розныя загадкі, скорагаворкі і каламбуры. Творы, якія міжволі завораваюць аўтарскай вынаходлівасцю, здзіўляюць багаццем тэм і знойдзеных вобразнаў, гульніваасцю і пазнавальнасцю, трапнасцю рыфмоўкі, умелай інструментальнасцю многіх радкоў. Чытаеш і нібыта чуеш падказку паэта: «Глядзіце, якая наша родная мова багатая і непаўторная! Хіба можна яе не любіць, не захапляцца ёю?!»

Даруйце, што я, магчыма, мала прыводзіў радкоўчытат з твораў паважанага мною чалавека і творцы, а болей засяродзіўся на яго жыццяпісе, пражытым і перажытым. Тое, што ён напісаў, можна прачытаць у кніжках паэта. А як ён ішоў да свайго поспеху, да свайго прызнання — ці ж усім вядома? Яшчэ ж я хацеў падкрэсліць, якім пакрычастым, неймаверна складаным, нават непрадказальным бывае літаратурны шлях, і каб прайсці яго, трэба мець такі ж талент, такі ж характар, якім надзяліла прырода гэтага сціплага ў жыцці рупліўца.

Мікола ЧАРНЯЎСКИ

Нішто не даецца дарэмна

У час, калі асабліва хочацца прыгод, бо сама прырода ў буйным яе красаванні абуджае ў душы прагу нечага яркага, вялікага і сапраўднага, ліпеньскае «Полымя» парадавала прозай Людмілы Рублеўскай. Адкрытае нумар пачатак яе пятай кнігі аб прыгодах алхіміка — «Авантуры Вырвіча з банды Чорнага доктара». Письменніца вяртаецца да свайго ўлюбёнага героя Баўтрамея Лёдніка (якога палюбілі і чытачы за нязломную здольнасць змагацца ў самых неспрыяльных умовах і перамагаць у самых безнадзейных варунках) і кідае яго ў вір новых выпрабаванняў. Расповед, які ўвесь час трымае ў напружанні, дынамічны сюжэт, нечаканыя павароты і перадусім мудрасць і гумар аўтара — вось за што любяць прозу Л. Рублеўскай. Усё гэта ёсць і ў яе новым раманах.

Даволі нечаканую, непрадказальную развязку мае апавяданне Юльіны Пятрэнік «Безыменныя прарокі». Высокі пафас у дыялогах герояў становіцца зразумелым, калі ўсёдамыя: дзеянне адбываецца ў псіхіятрычным аддзяленні. Глыбока філасофскі расповед пра нашу рэчаіснасць. Дзе мяжа паміж нармальным і вар'яцкім? Чым больш да яе набліжаешся, тым цяжэй вызначыць... Яшчэ цяжэй вярнуцца, калі ты — па той бок, як галоўная гераіня. «Шлях не абірае цябе. Ты абіраеш яго сама. Упускаеш у сваё жыццё, а потым падпарадкоўваешся. Сцеражыся. Галасы паклічуць і забяруць цябе, як некалі забралі і мяне», — з веданнем справы разважае Прарок (а насамрэч Паэт, які мае праблемы з алкаголем). Ніхто не застрахаваны (а тым больш ніхто з тых, хто абраў сэнсам жыцця Творчасць) ад таго, што калісьці звыклыя абрысы рэальнасці для яго не растуць... Будзь абачлівы і асцярожны, Творца, псіхічна ўстойлівы і трывалы, каб не папоўніць шэрагі тых, каго «забралі Галасы», — перасцярога аўтара зусім не пустая.

Пошукі асабістага шчасця, немажлівасць знайсці сябе ў адзіноце — тэма апавядання Вольгі Нікольскай «Два крокі насустрач...». Галоўныя героі, Андрэй і Галя, тыповыя — сярод самотных людзей шмат прыстойных, выхаваных і разумных. Ніколі нельга спускаць рукі, страчваць надзею, варта шукаць — і знайдзеш, вучыць гісторыя кахання Андрэя і Галі. Калі б яе трохі перапрацаваць, дадаць больш псіхалагізму і містыкі (а яна прысутнічае ў расповедзе як прарочыя сны Андрэя з нябожчыцай мамай), мог бы атрымацца някеспкі сцэнарый для тэлесерыяла.

Айчынныя паэты, прадстаўлены ў нумары, — Анатоля Эзакаў, Галіна Загурская, Мікола Ждановіч, Міхась Болсун, Тамара Кручэнка, Уладзімір Шпадарук, Ганна Атрошчанка і Стася Каціоргіна — у каторы раз узнікаюць традыцыйныя тэмы традыцыйнымі сродкамі выяўлення, без нечаканасцей. Затое азербайджанскі паэт Фарыд Гусейн, прадстаўлены ў рубрыцы «Галасы свету» вершаванай падборкай «Пашпартны кантроль у сэрцы» ў перакладзе Марыі Кобец, здзіўляе філасофскай нават не глыбінёй, а безданню ў сваіх творах, багаццем алюзіяў, яркасцю метафар:

На колькі ж локцяў трэба зарыць каханне, / Каб на яго месцы вырасла забыццё, / А пульс перастаў адгукацца на імёны любых?

Хіба толькі тут хочацца запярэчыць аўтару: не варта «зрываць» каханне. Хай яно будзе! Бо нішто не даецца дарэмна...

У рубрыцы «Спадчына» адметная публікацыя Івана Саверчанкі: ім упершыню зроблены пераклад са старадаўняга арыгінала на сучасную беларускую мову «Дзённіка пасольства да цара Міхаіла Фёдаравіча ад караля і вялікага князя Уладзіслава IV» Пятра Вяжэвіча. Твор сведчыць пра насычаны дыпламатычны і палітычны дачыненні паміж Вялікім Княствам Літоўскім і Маскоўскім княствам у першай палове XVII ст.

Яна БУДОВІЧ

Падарожжа па думках пісьменніка

Паэзія і проза новага нумара часопіса «Малодосць» прысвечана такой, здаецца, проста, але заўсёды новай і незвычайнай тэме, назва якой — падарожжа. Колькі б чалавек ні вандраваў, штораз усё па-іншаму: па цікавасці, цяжкасці ці лёгкасці, ступені актыўнасці, насычанасці ўражаннямі і праз гады памятнымі момантамі. Тое самае і з творами пра падарожжа, куды б яно ні вяло: у свет Еўропы ці ў сусвет мар.

Паэзія ў нумары прадстаўлена трыма рамантажнымі і летуценнымі асобамі — Алёнай Папко, Аксанай Ючкавіч і Алёнай Беланоўкай. У сваіх «Чорна-белых снах» Алёна Папко вандруе ў пошуках таго, што б прымуціла яе сэрца біцца часцей. І не так важна, што гэта будзе: балючае каханне, карціна мастака, сакавітыя яблыкі ці танцы залатых рыбак. Узяўшы с сабой выразны рытм і дасканалую рыфму, кроцьчэ Аксана Ючкавіч, сур'езна і ўважліва аглядаючы наваколле, і дзе б ні была, яна кажа: «Ключу цябе» — таго незнаёмка, той вобраз, пра які марыць кожная рамантажная дзяўчына. Працягвае падарожжа паэмай «Акіяны» Алёна Беланоўка. Яна захопленая вобразамі, поўная запалу, часам яе радкі крычаць, кожны раздзел — новая танальнасць, напружанне нарастае ўсё больш: яна кахае, шукае, смеецца, галосіць. І вось — усё пачынаецца з новага нараджэння. Наперадзе — новыя акіяны, новае жыццё, непадобнае да папярэдняга.

Пад назвай «Малодосць»-летня: памянлі партфель на сакважэ» выйшлі невялічкія апавяданні адразу некалькіх творцаў. Аляксей Карпека знаёміць чытача з яго асабістай Грузіяй, якую не ўсе бачылі. «Дарогамі грузінскага бадзяння» — бачанне краіны аўтарам, дзе нават дождж «густы, як добрае харчо». Вечныя горы тут супрацьпастаўляюцца зусім нежыццяздольным дому ды плоту. Час падпарадкаваны сезону. Але ўсё гэта няважна, бо тут пануюць сон ды разлажэнне, калі гарады зараз спяшаюцца жыць. Нават у апісанні вандравання няма актыўных дзеянняў. Сказы створаны для таго, каб канстатаваць рэчаіснасць. Працягваецца цыкл твораў Алеся Дваракова «Платформа». Успрыманне аўтарам паездкі ў цягніку адлюстравана ў першым сказе, дзе ён адзначае, што рыхтуецца страціць тры гадзіны ў дарозе. Выпадковая сустрэча двух закаханых наводзіць аўтара на думку, што і на яго платформе будзе панаваць шчасце (гучыць некалькіх і нават не пераконвае). Нізку апавяданняў «Падарожжы» прадстаўляе Цімур Вычужанін, назвы якіх абагульняюць тое, пра што хацеў сказаць аўтар: «Рым», «Гарады», «Стомленасць». У кожным з іх аўтар стварае асаблівую атмасферу, не губляючы стылю апаведу. У Іспаніі аўтар адчуў штосці нахштальт эйфарыі і згубленасці ў часе. Затым яго здзіўлялі людзі, якія перасталі заўважаць велічнасць сваіх гарадоў. На вуліцах Барселона ён адчуў стомленасць.

Дар'я Значонак прапаноўвае павандраваць чытачу па двух творах — «Аты-баты, ішлі дзяўчаты, аты-баты, на парад...» і «У эфіры — сон». У першым творы з дакладнасцю апісваецца вайсковы парад з пункту гледжання не глядача, а непасрэднага ўдзельніка. Другое апавяданне, як заўважыла аўтар, — вандруе ў іншы свет, дзе працуюць тыя, хто ўжо завяршыў сваё жыццё. І праца, здаецца, звышчратыўная — эфір сну чалавека. Твор амаль поўнаасцю складаецца з дыялогаў, поўных эмацыянальнасці і перажыванняў. Цікавае апавяданне стала плёнам арыгінальнай задумкі.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Згубленыя душы

Сваё «Паэзіі святло» («Поэзии свет») прадстаўляе Аляксей Бадак (пераклад на рускую мову Юрыя Шчарбакова). Вершы, строгія па форме і складаныя па змесце, прысвечаны тэме душы і ў гэтым жа кантэксце — тэме паэзіі:

Уходит поэзия с вечных высот,
Где солнцем пронизано слово.
Незрячие души — печальный исход.
Поэзии он уготован?

Нізку вершаў «Зямны абярэг» («Земной оберег») прадстаўляе Валянціна Паліканіна. Лёгка ёмка, па-летніму задор на гучаць вершаваныя творы. Але ў той жа час ёсць поўныя душэўнага болю, горкага асэнсавання радкі. Часам словы паэта гучаць настойліва і ўпэўнена, не згодныя са становішчам вёскі, роднага краю, з даўно пражытым мінулым. Нізка вершаў Алёны Кошкінай «Вось мая доля» («Вот моя доля») напоўнена адчуваннем простага шчасця, веры ў будучыню, надзей на лепшае, летуценнасці і пшчоты.

Прозу ў нумары прадстаўляе Анатоля Эзакаў кароткімі быліямі «Віно і хлеб» (пераклад з беларускай аўтара). Тэкст спадабаецца амаратарам простага, народнага гумару, які прымуціць пасмяяцца з таго, з чым мы сустракаем кожны дзень. Тэматыка разнастайная: здароўе, адносіны ў сям'і, дрэнныя звычкі, розны погляд на рэчы і многае іншае.

Асобна можна адзначыць творы Андрэя Няклюдова «Пешуся, вась і плачу...» («Радуюсь, вот и плачу...») Цікавым па змесце падаецца апавяданне «Бусел». Яно прысвечана тэме вёскі і асаблівасцям менталітэту жыхароў. Галоўны герой — Сцяпан Сотнік, які так і не змог знайсці сябе ў жыцці, хоць меў талент, які мог забяспечыць яго і яго сям'ю. Пасяліўшыся ў нямоглай жанчыны Фаіны, ён, не здатны для простага сялянскай працы (нават плот не рамантаваў, а падвезаў), вырабляў незвычайныя па прыгажосці і майстэрстве драўляныя фігуры. Толькі прапіваў усё, што можна, акрамя гэтых фігур. Вось так і выйшла, што яны ратавалі адно аднаго — яна яго ад п'янтства ды галечы, а ён яе ад адзіноты і невыноснай працы. Ды толькі калі жанчына памерла, пакінуўшы яму хату, ён напіўся ды прадаў яе свае вырабы, нават прыгожага бусла, якога гаспадыня прасіла паставіць на яе магілу. Выкупіўшы яго і выканаўшы просьбу, Сцяпан знік назаўсёды.

Тэме дзіцяці на вайне і невыказанаму, непачутаму гору прысвечана апавяданне «Цягне дзед рэпку» («Тянет дед репку»). Час імчыць, пакаленні мяняюцца, а падзеі, якія паранілі душу маленькай дзяўчынкі на вайне, стаяць перад вачыма ў цяперашніх пажылых людзей. Такі твор не зможа пакінуць чытача абыякавым.

Апавяданне «Доўбень» («Долбень») вылучаецца сярод астатніх твораў Андрэя Няклюдова. У ім распавядаецца пра паводзіны нікчэмнага чалавека сярод крыштальна чыстых пачуццяў. Антыгерой, ад імя якога і вядзецца апавяданне, так і не знайшоў памылак у сваіх «бездакорных» учынках. Нягледзячы на тое, што гутарка пра памерлу аднагрупніцу скончылася забойствам чалавека, ён да апошняга стараецца знайсці той варыянт развіцця падзей, дзе б яго асоба выглядала як мага больш ганарліва і бездакорна.

Яўгенія ШЫЦЬКА

У ПАСТЦЫ СУМЛЕННЯ

Прасякнутая бодем, пакутамі і прадчуваннем трагічнасці апавесць Уладзіміра Саламаха «Калі ўпадзе адзін...» («Нёман», №№ 6—7 за 2018 г., пераклад з беларускай Вольгі Нікольскай) знаёміць чытачоў з няпростымі лёсамі двух сяброў, Яўхіма і Іосіфа. Галоўнае месца ў апавесці займаюць успаміны і разважанні герояў, людзей розных пакаленняў і розных поглядаў. Менавіта думкі, а не дзеянні персанажаў даюць чытачу магчымасць зразумець матывацыю ўчынкаў, убачыць гісторыю і кантэкст падзей.

Адчуванне нявызначанасці, нечага невядомага не пакідае чытача да самага канца. Гэтаму спрыяюць удумлівае, павольнае, але ў той жа час інтрыгуючая лінія апавядання, шматлікія рэтраспекцыі, глыбокі псіхалагізм у разважаннях герояў, змяшчэнне часавых пластоў.

Тэматычны спектр апавесці вельмі шырокі. Даволі падрабязна аўтар ахарактарызаваў чалавека перад тварам вайны, высковае жыццё ў даваенны і пасляваенны час. Асаблівую ўвагу Уладзімір Салама-

ха ўдзяляе ключавым катэгорыям свайго твора: сяброўству, каханню, сям'і, маральнаму выбару чалавека і яго наступствам. Герояў хвалююць складаныя пытанні, адказ на якія не заўсёды па-маралізатарску адназначны. Дапамагчы сябру нават тады, калі лічыш яго выбар няправільным? Адкрыць усю праўду, якая параніць яго сэрца? Узяцца за справу, якая, несумненна, прынясе шкоду многім людзям? Адказаць перад законам ці перад сумленнем? Героі твора, прайшоўшы праз гады жаху, адзіноты і непаразумення, знаходзяць адказы на гэтыя пытанні сам-насам і разам.

Вялікую ролю ў сюжэце апавядання адыгрывае падарваная дамба, якую можна назваць штуршком да змянення фізічнага і маральнага стану жыхароў, афармлення кругазавороту, віру, у якім губляюцца галоўныя героі і кружацца да канца свайго жыцця. Па-за гэтым вірам жыцця для герояў амаль не існуе, яны так і не спазналі звычайнага чалавечага шчасця.

Яўхім, які неаднойчы крыводзіў сябра і праз гады нясе гэты крыж на душы, да апошняга вагаецца, успамінаючы, як не падаў рукі, ды яшчэ і прагнаў у цяжкую

хвіліну. Іосіф, наадварот, лічыць сябе вінаватым, чужым для аднавяскоўцаў, хоць жалівым падзеям ён ніяк не спрыяў. Ён знаходзіць для сябе пакаранне: больш ніколі не вяртацца ў вёску. Прымаючы розныя рашэнні, людзі часта трапляюць у своеасаблівую маральна-этычную пастку. Героі твора прыходзяць да высновы, што менавіта сумленне ў аснове ўзаемаадносін чалавека з людзьмі і светам. І няма больш суролага прысуду, чым той, які чалавек вызначае сабе сам.

Каштоўнасць братэрства і вера ў чалавека — галоўная ідэя твора. Гераіня Тэклія, каханая Іосіфа, увасабляе вобраз пакутніцы. Яна ўпэўнена, што толькі вера ратуе. Калі няма веры ў Бога, то трэба верыць у людскую дабрыню. Матгў братэрства адлюстравана наступным чынам: нягледзячы на ўсе пакуты і страты падчас ваеннага ліхалецця, аднавяскоўцы змаглі аднавіць сваё селішча, не перастаючы быць роднымі адно аднаму. Аўтар апісвае стасункі паміж вяскоўцамі так, што ў чытача ствараецца падманлівае ўражанне, нібыта ўсе яны кроўныя родзічы. Таму аснова вёскі Гуда — сям'я, аб'яднаная не

кроўнымі сувязямі, а братэрскімі, і, як многія куткі Беларусі, агульным горам.

Асаблівай увагі, безумоўна, заслугоўвае вобраз Маці, найгалоўнейшы ў апавесці. Менавіта характарыстыка ўзаемаадносін герояў з маці дапамагае чытачу прааналізаваць далейшыя ўчынкы і іх матывы прычыны. Для Іосіфа, які страціў родную маці, узорам добразычлівасці і адданасці стала мачаха, а сірата Яўхім так і не зведаў матчынай любові. Гэта вельмі моцна паўплывала на тое, як яны развівалі адносіны з іншымі людзьмі. Уражвае адзін з эпизодаў: калі маладыя хлопцы ішлі на вайну, чалавек, якому ўжо давлялася павяваць, раіў ім для пазбаўлення страху крычаць «Мама!». Самому сабе, Радзіме, роднай матулі.

Твор напоўнены глыбінёй пачуццяў паміж такімі блізкімі і такімі далёкімі людзьмі. Уладзімір Саламаха стварыў традыцыйны для беларускай літаратуры твор, блізкі народу і словам, і духам. Праўда, у перакладзе, як мне падаецца, страчана дзіўная атмасфера нечага сапраўднага, роднага і такога звыкллага...

Яўгенія ШЫЦЬКА

НА СКРЫЖАВАННІ СВІСЛАЧЫ І НЯМІГІ

Беларуская проза 1920—1930-х гадоў карысталася вялікай папулярнасцю ў зацікаўленых чытачоў па ўсёй рэспубліцы. А не толькі ў сталічнай творчай тусоўкі, як сёння. Гэтым жа тлумачылася неверагодная папулярнасць твораў Івана Шамякіна, Уладзіміра Караткевіча, Васіля Быкава. Письменнікі ведалі, пра што марачы іх патэнцыйныя чытачы, якія сны сняць і нават чым абедаюць. Загадкі тут ніякай не было: у кожным рамане, апавесці ці апавяданні сучаснік бачыў сябе, сваіх суседзяў, бацькоў, калег, свой побыт, сваю гаспадарку. Інакш кажучы, творы былі папулярныя, таму што актуальныя, письменнікі бралі тэмы і героюў з сучаснасці. Пазнавальнасць інтрыгавала і заахвочвала.

Страта цікавасці да сучаснай айчыннай літаратуры, думаецца, не ў апошнюю чаргу звязана са зменай кола пісьменніцкіх зацікаўленняў: сучаснасць — тая, якой жыве большасць, амаль ніколі не становіцца асновай літаратурнага твора. І сучаснікі адказваюць узаемнасцю, то-бок абьякавасцю.

Амаль усе галоўныя падзеі ў культурным жыцці краіны адбываюцца ў сталіцы, тым не менш Мінск яшчэ не дачакаўся нейкага адмысловага сталічнага рамана, які б мог доўгія дзесяцігоддзі служыць яго візітоўкай, стаяць на паліцах мінскіх кавярняў у перакладах на розныя мовы.

Арганізатары фестывалю «Горад і Кнігі» сумесна з выдавецтвам «А. Янушкевіч» вырашылі выправіць сітуацыю: нядаўна пабачыў свет зборнік апавяданняў «Мінск назаўжды», дзе героем кожнага твора з’яўляецца беларуская сталіца. Мастак Лілія Бусарава па-майстэрску ўвасобіла творчую задуму кожнага аўтара.

Кніга стала плёнам праекта «10+10»: у зборнік уваходзяць апавяданні і абразкі дзесяці вядомых пісьменнікаў і дзесяці пачаткоўцаў. Вельмі цікавая задума, увасобленая таленавітымі аўтарамі і добрымі апавяданнямі. Праўда, некаторыя тэксты ўсё ж выглядаюць у зборніку выпадковымі. Напрыклад, кароткія праязічныя накіды (не выпадае па-іншаму вызначыць жанр) Аляксандра Паршанкова «Наш горад?», Аляксея Кулакова «Інтэрв’ю», Веранікі Ляўчук «У парку Горкага» і «Сподак з малаком». Ёсць арыгінальныя метафары і сюжэтныя напрацоўкі, але пакуль яшчэ няма іх цэласнага мастацкага ўвасоблення.

Апавяданне Ганны Севярынец «Залатая рыбка», якім распачынаецца зборнік, не самае лепшае, аднак самае змястоўнае ў апісанні мінскай геаграфіі. Письменніца пайшла самым простым (у прамым і пераносным сэнсе) шляхам: Саша, дзяўчына з залатымі валасамі (тая самая «залатая рыбка») працуе ў сокабары ў адным са сталічных гіпермаркетаў. Паколькі такая праца нічым не адметная і не вызначае глыбокай духоўнай сутнасці гераіні, Ганна Севярынец прапаноўвае чытачу прайсціся разам з Сашай мінскімі вулкамі праз парк, праспекты, станцыі метро і крамы... Урэшце склалася ўражанне,

што сэнс апавядання быў хіба толькі ў пералічэнні пазнавальных назваў. Палічым яго ўводзінамі ў бязмежны космас беларускай сталіцы, бо для многіх з нас гэта ўжо даўно не проста горад.

Зрэшты, добрым зачынам магло б стаць і апавяданне Яўгеніі Пастарнак і Андрэя Жвалеўскага «Цагліна перапоны» (пераклад з рускай М. Латышкевіч), дзе Мінск паўстае пашанотным юбілярам, які збірае за бяседны стол дарагіх гасцей з усяго свету: Вільню, Маскву, Рым і нават Атаву з Канберы.

Гістарычную частку прадстаўляюць творы Л. Рублеўскай «Староста Юзаф і булачніца Яўдахія», Міхаіла Валодзіна «Пліты крычаць, або Гісторыя пра мінскага Герадота» (пераклад з рускай М. Латышкевіч), Уладзіміра Садоўскага «На крукі свае». І гэта ці не самая моцная частка ў зборніку. Тут усё да месца: ні сам Мінск, ні героі не выглядаюць штучна дапасаванымі да абранай тэмы. Вядома, кожны з аўтараў пры гэтым застаецца яшчэ і адданым сваім мастацкім прыярытэтам. Каларытная булачніца Яўдахія, якая нечакана для сябе самой змагла дагадзіць новаму менскаму староству Юзафу Радзівілу, але засталася абьякавай да матэрыяльнай выгады (ахвяравала падараня грошы царкве і працягвала свой сціплы гандаль), арганічна ўпісваецца ў адноўленае фантазіяй пісьменніцы старажытнае «места на скрыжаванні Свіслачы і Нямігі». Прысмак палыну, што адчуў Радзівіл у печыве Яўдахіі, знаёмы многім пакаленням беларусаў, хаця ў апавяданні гэта не філасофскае абагульненне, а надзвычай моцная мастацкая дэталі.

Метафарычны водгалас апавядання Васіля Быкава «Жоўты пясочак» чуем у творы У. Садоўскага «На крукі свае». І вось тут мастацкая дэталі ўжо набывае статус філасофскага абагульнення. Мінская камуналка, сярэдзіна 1930-х. Класічнае апісанне начнога арышту орнамента НКУС. Галоўны герой фатограф Міхаіл Пятроўскі неверагодным чынам пазбягае расстрэлу і атрымлівае фантастычную магчымасць уратавацца. Але замест гэтага... вяртаецца назад у расстрэльную машыну, каб дачакацца выканання прысуду. Нават у фантастычнай рэальнасці, дзе раптоўна знікаюць вартавыя, краты і замкі, беларус усё адно адмаўляецца ўзняць бунт супраць наканавання.

Пра гісторыю старых яўрэйскіх могілак, на месцы якіх пабудаваны стадыён «Дынама», і таямніцы надпісаў на надмагільных плітах, распавядае М. Валодзін. Па-іншаму ўспрымаюцца звыклыя мясціны, па-іншаму асэнсоўваецца гісторыя горада, не заўсёды літасцівага і часта не справядлівага да сваіх жыхароў.

«Асмалоўскія казкі» Адама Глобуса ўводзяць нас у напярэальны, напярэ-фантастычны свет гарадскіх дзівакоў, алкаголікаў, ведзьмакоў, мастакоў і міфічных істот, якія дапамагаюць тым, хто ім падабаецца, і шкодзяць тым, каго лічаць занадта правільнымі і зануднымі. Письменнік вельмі ўтульна пачуваецца ў такім таварыстве, распавядае прўсіх з любоўю і іроніяй. Так што часам нават сам падаецца хітрым падступным Вулічнікам, які стварае прыгоды на роўным месцы для позніх мінакоў.

Працягвае здзіўляць пашырэннем тэм і сюжэтаў у творчасці Маргарыта Латышкевіч. Апавяданне «Тры месяцы да вясны» вылучаецца глыбінёй, не пафасным апісаннем складанага душэўнага стану героя, які нават сам не разумее, што павінен адчуваць. Няма па-на-

стаўніцку сумленнага вытлумачэння эмоцый, Маргарыта Латышкевіч давярае чытачу. І гэта прыемна ўражае. Вядома, дзе гарадскія пейзажы, там і гісторыі каханя. Хто шукае каханне (Алена Мальчэўская «Арфей едзе на Плошчу Перамогі»), хто перажывае боль здрады блізкага чалавека (Юлія Алейчанка «Ігар»), а хто проста назірае за выпадковымі мінакамі і чытае па тварах сюжэты іх жыццяў (Яна Гульцьева «Горад»).

Тэматычныя абсягі зборніка заводзяць чытача не толькі ў глыбіні гісторыі, але і ў віртуальныя лабірынты гарадскіх завулкаў. Аліна Длатоўская ведае, што недзе ў гэтым горадзе ёсць кропкі перасячэння з паралельным светам, і калі вы нечым пакрыўдзіце сталічнага лесуна, то рызыкуеце там заблукаць. Святлана Курганова стварыла галерэю партрэтаў людзей, якія штодня сустракаюцца нам у транспарце. Пачытайце: мо нехта пазнае сябе? А калі раптам вы пачуеце замест звыклых назваў прыпынкаў «Мінск-Паўночны» альбо «Мінск-Пасажырскі» нешта больш рамантычнае (напрыклад, «Мінск-Восеньскі», «Мінск-Туманны», «Мінск-Хтанічны»), то не пужайцеся: Аляксей Карпека растлумачыць, што да чаго. І ўсё-такі варта пашукаць тую кавярню з вітражным акенцам, праз якое можна ўбачыць горад такім, якім ён быў гадоў 150 таму. Надзея Ясмінска ведае адрас.

Адным словам, Мінск, увасоблены сілай мастацкага слова ўдзельнікаў праекта «10+10», выглядае не зусім так, як проста вось цяпер за вашым акном. (А можа, гэта і не акно, а купал суверэнага шклянога шарыка, пад якім мы жывём? Кацярына Захарэвіч не выключыла такога варыянта.) Вядома, не кожнае апавяданне гучыць як прызнанне ў каханні нашай сталіцы. Але такой мінскацэнтральнай кнігі ў нашай літаратуры яшчэ не было.

Жана КАПУСТА

Віктарыянскі раман па-нашаму

Новыя дэтэктывы ў Беларускай літаратуры з’ява нячастая. Таму кніга Ксеніі Шталенковай «Губернскі дэтэктыў. Справа аб крываваых дукатах» (Мінск, Кнігазбор, 2017) не магла не прыцягнуць увагу чытачоў і крытыкаў.

Што ж можна сказаць пасля прачытання, акрамя таго, што сказала сама аўтарка пра сябе напрыканцы кнігі? У яе пасляслоўі — даволі крытычнае самакмантаванне, з якім часткова можна пагадзіцца. Варта адзначыць тонкі гумар Ксеніі Шталенковай, бо яна атрымалася самаіранічнае і крыху здэклівае. І на працягу твора аўтарка быццам крышачку пакеплівае з таго, пра што піша і што ўтварае канву яе расповеду. То-бок, мы разумеем, што пісьменніца сама бачыць і ведае ўсе недахопы сваёй гераіні.

Ксенія Шталенкова паспрабавала стварыць постмадэрнісцкі раман, стылізаваны пад віктарыянскі. Гэта не містыфікацыя, але асоба апавядальніка час ад часу мяняецца: галоўная гераіня Яўгенія ў ходзе твора сама піша дэтэктыў, і аўтарка пакідае нам яе дзённікавыя запісы. Па тэксце расстаўлены спасылкі на дзённік, які падаецца ў канцы, — гэта намёк на гульні пачатак.

Расследаванне і звязаныя з ім разважанні гераіні складаюць значную частку рамана, але ўсё ж, падаецца, яго нельга аднесці цалкам да дэтэктыўнага жанру. Бо вобраз Яўгеніі напісаны куды больш цікава за само злычынства, у якім яна разам з бацькам карпатліва разбіраецца. У выпадку іншай аўтарскай задумы інакш выглядала б і дынаміка твора. І вось тут відаць, наколькі добра Ксенія Шталенкова змагла трапіць у тое творчае поле, якога ад яе патрабуе абраная стылізацыя.

Але варта зазначыць, што дэтэктыўны складнік, на жаль, месцамі аказваецца «не выцягнуты»: лагічныя выкладкі часам падаюцца досыць нязграбнымі. Гэта крыху псуе ўражанне. «Своечасовасць» падкінутых доказаў выглядае штучнай іскра з сабакам у гнойнай яме, выказванні пра «залацішка», сустрэчы з патрэбнымі людзьмі ў патрэбны час). Раман ратуе якраз тое, што ён шырэйшы за дэтэктыў. Мы ў большай меры канцэнтруем увагу на адносінах паміж людзьмі. Дакладным прапісаннем стасункаў захінаецца і тое, што аўтарцы ўсё ж бракуе дакладнасці ў апісанні эпохі: час, калі адбываецца дзеянне, выглядае схематычна, нават лубачна.

Але варта зазначыць, што дэтэктыўны складнік, на жаль, месцамі аказваецца «не выцягнуты»: лагічныя выкладкі часам падаюцца досыць нязграбнымі. Гэта крыху псуе ўражанне. «Своечасовасць» падкінутых доказаў выглядае штучнай іскра з сабакам у гнойнай яме, выказванні пра «залацішка», сустрэчы з патрэбнымі людзьмі ў патрэбны час). Раман ратуе якраз тое, што ён шырэйшы за дэтэктыў. Мы ў большай меры канцэнтруем увагу на адносінах паміж людзьмі. Дакладным прапісаннем стасункаў захінаецца і тое, што аўтарцы ўсё ж бракуе дакладнасці ў апісанні эпохі: час, калі адбываецца дзеянне, выглядае схематычна, нават лубачна.

Галоўнай гераіні на момант падзей, паказаных у рамане, 21 год. Прыемна назіраць за цікавым, моцным жаночым вобразам. Але не падобна, што дзеянне адбываецца ў XIX стагоддзі. Бо «вытыркаюцца» некаторыя дэталі. Напрыклад, складана ўявіць дзяўчыну шляхецкага роду, якая сядзіць на кукішках. Аўтарка разважае пра месца жанчыны ў грамадстве таго часу са свайго пункту гледжання: гэта сучаснае мысленне сучаснай дзяўчыны, загорнутае ў антураж Рэчы Паспалітай і пэўнага моўнага стылю. Такая неадпаведнасць эпохі і паводзін гераіні робіць твор трохі ненатуральным. Але, зрэшты, напачатку нібыта была заяўлена эклектычная гульня дзвюх эпох.

Варта звярнуць увагу і на мову твора. Вытрыманы на працягу ўсяго рамана стыль з ужываннем іншамовных выразаў — адметнасць, якая дазваляе паглыбіцца ў атмасферу эпохі. Стылёва «Губернскі дэтэктыў» — вельмі грунтоўная праца. Ён адпавядае часу па дынаміцы, па лексічным складніку, па сюжэтным стрыжні. З першых старонак мы разумеем, што месца дзеяння — Мінск. Далей аўтар раскідвае прыкметы часу, яго маркеры. Праўда, калі-нікалі спатыкаешся на практычным сучасным мысленні і выхаванні галоўнай гераіні. Губляешся пасярод стагоддзя...

Гэтай жа стылістыцы — стылістыцы віктарыянскіх раманаў і паблаглівае стаўлення да іх сучаснага чытача — адпавядае крыху насмешлівае ўспрыманне аўтаркай сваёй гераіні: быццам выпадко-

ва яна атрымалася трохі наіўнай, крыху недарэчнай. Цудоўна, што Ксенія Шталенкова ведае, каго яна стварыла, і сама ж пасмейваецца з гэтага. Дваістасць вобраз галоўнай гераіні нібыта была задумана: з аднаго боку, Яўгенію выходзілі як спадчыніцу шляхецкага роду, што відаць у адносінах з бацькам, але, з другога боку, нам паказваюць яе няўважлівасць, несур’ёзнае стаўленне да пісьменніцкага майстэрства, якое быццам бы прыцягвала яе больш за ўсё астатняе. Неабдуманая, імпульсіўная паводзіны маладзенькай наіўнай паненкі — і разам з тым зусім інакшыя, сталыя, разумныя думкі, ёй уласцівыя. Гэта стварае іншы вобраз — вобраз сучаснай маладой жанчыны, якая не хоча залежаць ад кагосяці. Хаця не хапае акцэнтаў, якія б давалі больш цэласнае ўспрыманне.

«Губернскаму дэтэктыўу» ўласцівае рамантавызацыя, амаль караткевічаўская, на што, верагодна, і арыентавалася аўтарка. Але ў такім выпадку не стае «лыжкі дзёгцю» — нейкага сапраўднага болю, праз які мусяць прайсці героі.

Аднак, нягледзячы на недахопы, раман атрымаўся. Папрацаваўшы з гістарычнымі рэаліямі, стварыўшы для чытача сапраўды іншую прастору, Ксенія Шталенкова ярка і неардынарна заявіла пра сябе. Астатняга ж можна дасягнуць праз імкненне да дасканаласці, якое ўключае ў сябе адшліфаванасць, больш глыбокі падыход да гістарычных рэалій з працоўкай новых стылістычных прыёмаў.

Святлана КУРГАНОВА

Мне для шчасця так нямнога трэба...

Дождж іграе на струнах душы,
І ў халодную раницу лета
Мне не хочацца ў холадзе жыць...
Дождж іграе на струнах душы
На чужой апусцелай планеце,
Дзе вясна адзінокая спіць.
Мне не хочацца ў холадзе жыць
На чужой апусцелай планеце,
Дзе ў халодную раницу лета
Дождж іграе на струнах душы

Юлія Лебядзенцы

Плача скрыпка ліпеньскім дажджом —
Ёй жыццё здаецца шэрай хмарай.
Лета адшукала іншы дом,
Там спявае песні пад гітару.

І не ведае: сумуе скрыпка
Без цяпла, схаванага ў аблоках.
Да такога лета не прывыкла...
Ты вярніся з далечы далёкай,

Усміхніся скрыпцы — знікнуць слёзы,
І вясёлкай неба засмяецца,
І паэзія заменіць прозу —
І жыццё сапраўднае пачнецца.

У краіне, дзе дождж гаспадарыць
І да сонца плацкартны білет,
Застаецца пра лета марыць
І фальшывы складаць санет
Пра пяскі на егіпецкім пляжы,
Бедуінаў, арабскі базар...
Пра пустыню... Пра што — няважна:
Толькі б цяпла было ад мар
У краіне, дзе дождж — гаспадар...

Гатэль знаходзіцца ў маляўнічай затоцы
Рас Ум Сід ля бухты Наама Бей...
З прапановы тураператара

Уцяку ізноў на «Бора-Бора»
Ад зімы халоднай, ад вятроў.
Як сумую я... Ах, Чэрмна мора,
Золата егіпецкіх пяскоў...

Над Сінаем дымкай льецца неба,
Кліча Бога муэдзін стары...
Мне для шчасця так нямнога трэба —
Проста ля Сінайскай жыць гары.

Мокне мальберт. Ля фантанаў —

нікога...
Леанід Дранько-Майсюк

Слёзы неба на мальберце сноў
Ператворацца ў каханьня здані.

Я прамоўлю гэтую вясной:
«Да сустрэчы. Не было каханьня».

І асеннія спалю лісты
Там, дзе словы соладка палалі.
Мне няважна, што сумуеш ты.
Мы ж з табой ніколі не кахалі.

Выдаць ненапісаны раман
Мне сягоння дапаможа горад.
Не хачу я маляваць падман
На мальберце закахана-хворым.

Сны вясны
Драмалі ў абдымках лета —
У ліпеньскім лесе, дзе ты
Збірала для сноў букеты
І несла сушыць на Нёман,
Які быў вясны той домам...
Табе ўжо даўно вядомы
Сны вясны.

Не лягу спаць, бо зноў душа зацьмела
І трэба чысціць вершамі яе.
Бяру асадку ды блакнот нясмела —
Душа п'яе...
Пра чысты свет, які мне часта сніцца,
Пра дом жывы на могілках старых,
Пра жураўля над вёскай і сініцу,
Якіх ніколі не ўтрымаць дваіх.
Туман над рэчкай, ветру калыханкі,
Нябёсаў верасовых вышыня
І мацілаў пах з начы да ранку,
І камары... Зноў камары звяняць...
Не лягу спаць...

Месяц май —
Гэта горад Рай.
Не цэнтр, вядома, а толькі край.

Не адчуваю вершаў...
Ноч...
Світанак...
І я хаваю думкі пад падушку.
Мой верш заснуў на вуснах калыханак.
Я нават не паспеў яго пагушкаць.

Восем сорок...
Дзевяць дваццаць пяць...
Вершы нарадзіліся ў суботу.
Спаць хацеў, але не змог праспаць
Я радкоў, народжаных дрымотай.

Дзесяць трыццаць...
Не хачу ўставаць.

Бываюць думкі грэшныя, пустыя...
Да ранку іх цягнуць — не дацягнуць...
Наіўна-паэтычная стыхія...
Заснуць.
Заснуць.
Я так хачу заснуць...
І не складаць радкі ў начы халоднай,
Няхай яны блукаюць там, дзе сны,
Шукаюць тых, хто піша сёння модна,
А мне б заснуць да лета...
Сны... Ах, сны...

выспа моўчы

як выплынь што яшчэ не ведае
пра вусце
як сон што растае за міг
да абуджэння
і пакідае сніўцу толькі след пасланьня
як высахлы спакой што чуецца ў
хрусце
пад нечаю хадой праз
цененараджэнне
як сведка своецьмы і запозненасці
рання
як высмалены знак на здрэўленай
паверхні
што горад голарэч малюе кветам
шуму
як поўні прамяні — аброк бясконцай
ночы —
і сонца на Яго шаломе вастраверхім
як вынімка з Яго найчыстася задумы
з вясновае вады паўстане выспа
моўчы

зразок

у вечным сне за скоранай імглою
прыняўшы цноту ад святарнай
злішы
я высцелюся ворнаю зямлёй
мною стане дождж слязу ў мяне
праліўшы
у краі тым нас цуд не абміне
саўюцца гукі ў нечуваны вусціш
ты рольнікам абвернешся і мяне
жывым зразком у глыб маю ж
апусціш

і вей зляціць ад зеля апалоць
і мова стане тысячаю сонцаў
сама ў сябе здалею цераз плоць
я каранем свабодным пракалоцца

забытым імем будзе біцца ў скронь
мая душа якой да сну валодаў
так на тваю бясцяжну далонь
я выптаду з сябе даспелым плодам

словатканне

не зведаць мне гучнаслоўя
не рушыць мне цяхакроч
да той неназванай рэчы
да веці той пладаноснай
у выцеленым пакоі чакаю цябе
штоноч
у выцёрпленай пустэчы Бог мовай
мацуе кросны
каб словам я ткала творы
каб дух супакоіў плоць
каб будучыня звяла мінулае у абязку
ты — мора
лагодная прорва
і я ў табе — верхаводзь
ты — цэль
я — твая страла
што мкліва ляціць у пастку
вуглее астача дзелі пакінутая
радкам
сяжэлае бы вадаём пад лёдам гіне
каханне
я ворыўнікам надзеі ды веры
верхавікам
адгоджваю роўным шыўком на
знайніцы неспатканняў

мяжа

як рыба ў наводдзі жыву без гаворкі
знайшоўшы пачатак шукаю канцы
пакінутай вешкай на моўным
абворку
пускаю карэнне
рашчу асіянцы
як птах у паветры смяюся з зямнога
губляючы сілы ўглядаюся ў цвердзь
амшару адолец там кліча дарога
і потаптам бегчы каб потым ляцець
як дрэва ў пажары сыходжу бяследна
ў духмянае дым'е брыжамі імжы
вяртаюся золатаценем
і медна —
маўчаннем тваім растаю на мяжы

западзіна

я сярод чарнаты дрыгвістай
мігатлівым табе агнём
я пярэсьвікам-ранкам існым
між нясынымі ноччу і днём
пахаванай стралы наверхам

я ў глыбінях тваіх пячор
і паветра глытком найпершым
у бясконцым жыцці наўмор
у залеву з табой я верным
сцегам кроплі па шкле цурком
таямнічаму словазерню
я ўзараным вератніком
у баі супраць духаў тхлані
я лязя твайго вастрынёй
між падзеяў і спадзяванняў
я западзінаю твайёй

раскрыжаванне

знішчыла рэшткі цяжкай знямогі
тысячазор'е ў начной расе
раскрыжаваліся ўсе дарогі
зніклі бакі ды напрамкі ўсе
знішчыла страх прадчування смерці
чорная ціша на дне стаўка
раскрыжаваліся дрэвы і дзерці
звіліны рэчышча і рака
неба і птах
таямніцы і сцоўні
досвед і дотык
зрок і далонь
свету здаецца — стаіць вандроўнік
небу відаць што йдзе пасалонь
доўга яшчэ мне не быць гатовай
з Богам сустрэцца наўве і ў сне —
раскрыжаваныя мыслі і словы
зноў скрыжаваліся ува мне

новаму чалавеку

не адкрыю таго хто ў маім вадамоўі
стоен
хуткаплынная вечнасць мая — твой
наймоцны верад
не скажу табе што я бачу за
дрэвастоем
пачакаю пакуль не скажаши што
бачыш перад
не пачую пра дзікарослую небаспеку
пра прымежак іржы што находжаны
мост праела
пра нязводную боязь вышыняў
нязоркасьць звуку
пра пяшчоту рукі і пра першы крок
скамянелы

гэтак доўга стаяць мем
маўчанне сцячэ у восень
назаву цябе новым
ты ў яву замасці ўверыш
і захочаши дайці да сяродку
да ўласнай восі
безлічкроць бласлаўлю твой
настойлівы рух у неруш

Песня жалю

«Ляжыць ён, віцязь,
У стоптаным жыце.
Маці спаткаеце —
Ёй не кажыце...»
Мікола Сурначоў

Не квітней ты, каліна,
У мяне пад акном.
Я дзяўчына-маліна,
Ды самотны мой дом.

І вясна — як забыта!
Зацугляны гады.
Толькі сніцца мне жыта
І Паэт малады.

І не ведаю нават,
Хто ён, друг ці сваяк.
Толькі — светлаю явай —
Майго сэрца маяк!

Колькі жыць засталася —
Назаўжды ён у лёсе!

Я прачнуся, знаю.
Сон — не назаўжды.
У руцэ трымаю
Я свае гады.

Не пушчу на вецер,
Сэрцам што пражыта.
Там мне Сонца свеціць
З Рук Тваіх нібыта...

Ой, мая каліна,
Не трывож мяне
ты!
Я збіраю дзіўна
Мук сваіх
букеты.

Васількі
Радзімы,
Лугавыя кветкі.
Для Цябе,
Адзіны!

Думала: дзень
прабег,

А нічога
адметнага.

І раптам — дзіцячы
смах!
І светла мне...

Я спаць не магу. Я
згубіла сон.

Я стала, нібы Агонь
Вечны ля Брацкай
магілы.

Няма ў мяне слоў больш
«мілы,
дадзены».

Усё ад мяне пакрадзена,
Аднята, нібы сваё...
Толькі ў бядзе заўем
Неба мы на падмогу.

Ціхая я, як Дарога
Да Бога...

І песні — нібы заснулі,
Нібы ў летаргічным сне.
Чакаю Цябе, як Вясну, я,
Хай гора маё міне.

Няхай усе сыдуць
няўдачы,
І беды ад злых людзей.

О, як жа я цяжыць
плачу!
Няма Цябе анідзе...

ПАМІЖ КУБКАМ І ВУСНАМІ

(3 новых запісаў)

Ёсць людзі, што па хвіліне, па гадзіне, а потым і гадамі, дзесяцігоддзямі выбудоўваюць сваё жыццё. З пэўнымі прыкідамі, намерамі, падыходамі, выбіваннем і прабіваннем. Нават кампазіцыйна лепяць яго як нейкі твор. І часам ім гэта ўдаецца, яны шчасліва ідуць да свайго фінішу. А ёсць і тыя, каго само жыццё выбудоўвае, лепіць з падатлівай і непадатлівай гліны, дае плескачоў, разбівае на чарапкі і друзкі, потым збірае гэта ўсё і... зноў лепіць. Я і сам да такіх належу. Як жа няпроста яно, маё ўсё, лепіцца...

Італьянцы кажуць, што дзве выпадковасці — гэта ўжо з'ява. А тут не дзве. Ліха іх ведае, колькі штодня здараецца ля мяне і са мной тых самых выпадковасцей. І нідзе не відаць у гэтым хоць намёку на нейкую з'яву. Хутчэй за ўсё, мае выпадковасці зусім невыпадковыя.

Нясмела зайшоў у хату. Цішыня — ні гуку. Толькі чуваць здаровы храп гаспадара на ложку.
— Ці ёсць хто жывы ў хаце?
— Няма. Усе жывыя працуюць на гародзе...
— А ты, што, мёртвы?..
— Для гарада я сёння мёртвы. А калі паставіш сто грамаў, дык і ўваскрэсну. Мне многа не трэба.

Хоць ты верш пішы: «Памру і з чаркай зноў уваскрэсну!»

У чужым свайго не знойдзеш, але многія шукаюць яго толькі там. Розныя бываюць шукальнікі.

Калі паэту даўно баліць, трэба хутчэй выказацца пра набалелае. Тады адразу станецца лягчэй.

Калісьці рускі паэт М. Луконін справядліва зазначыў: «У нашай паэзіі, на жаль, многія робяць тое, што павінны рабіць нямногія». Як шкада, што «нямногія» паступова знікаюць.

Добра, калі творчая вечарына пачынаецца з удалай жартпадрыхтоўкі. Потым можна будзе выпускаць на сцэну і пяхоту лірыкі, і абознікаў-мемуарыстаў, і іншыя творчыя сілы. А яшчэ калі сюды дадаць намёку на добрую вячэру — лічыце, што вечарына удалася.

Сапраўдная паэзія здольная выбліскаваць нечакана і ярка, як маланка сярод ночы. З добрым адчуваннем і нечаканасцю, і свежасцю прачытаў нядаўна паэтычны рукапіс Алёны Карасёвай. Уражвае не толькі знаходкамі, непасрэднасцю, але і добрым разуменнем жыцця і людзей у ім. Нічога не ведаю пра аўтарку, але адчуваецца, што прайшла яна нядрэнны ўрок чалавеказнаўства. Можна пазаздросціць такім радкам:

*Я табе, дружа, не раю
Казаць: «Мая хата з краю».
Калі да нас яны зойдуць,
Перш-наперш «крайняга» знойдуць.*

Вельмі цёпла і чалавечна пра А. Пісьмянкова:

*І тым, каму жывым не дапамог,
Цяпер дапамагае пасля смерці.
І запамінальна, і пераканаўча. Каб не перахваліць
толькі...*

У дачным кааператыве ніяк не могуць абраць вартаўніка. Узлі аднаго, а ён праз тыдзень і сам папаўса на зладзействе — украў у некага ровар. Узлі другога — той паўтарыў тое ж самае. Народ праўду кажа, што ў кожным вартаўніку да пары дрэмле злодзей. Пасля трэцяга вартаўніка-няўдачніка прыдумалі страшылку: на плоце вялікімі літарамі напісалі: «Вядзецца відэаназіранне». Пачапалі нават нейкія спісанія відэакамеры. Не дапамагло і гэта. Іншыя, больш разумнейшыя, даўно ведаюць: на дачы мала быць гаспадаром, трэба яшчэ быць і вартаўніком самому сабе. Карацей кажучы, трэба быць пільным. Бо калі крадуць усё пад носам, чаго добрага, могуць і нос украсці.

— Вялюгін быў чалавек бушуйны, мог паказаць, дзе ракі зімуюць.

— Вялюгін паказваў нам усім, і старэйшым і маладзейшым, дзе радкі зімуюць...

— Дзе ж яны зімуюць?..
— А там, дзе ёсць сапраўдная паэзія!...

Ніяк не прывучу да сваёй зямліцы вішню. І прыжываецца добра, і расце хутка, і цвіце. Толькі не пладаносіць. Сусед не паэт, але дапамагае рыфмай:

Што не здатнае на плод —
Выкідай хутчэй за плот.

Ад шэрай штодзённасці і аднастайнасці, жыцця па раскладзе душа застойваецца як вада ў нечаканым калодзежы. Як паправіць усё гэта? Найлепш за ўсё ўскалыхнуць яе нейкай дарогай.

Характар чалавечы ў многім залежыць і ад клімату. У нас, беларусаў, ён умерана-кантынентальны. Ну, той самы, па добрых мерках, памяркоўны. Клімат, як заўважаем мы самі, паступова мяняецца. А памяркоўнасць наша яшчэ ўсё застаецца з намі. А каму ж мы яе аддадзім?!

Гадзіннік і календар робяць адну і тую ж справу — прыспешваюць час, крэсляць і выпраўляюць у мінулае пражытыя дні. Супакойваюць мяне кожны раз сонца ды неба, толькі яны здольныя нагадаць, што ўсё ў прыродзе пакуль што застаецца нязменным.

Чалавек, як і птушка, павінен пачынаць уласнае жыццё з гнязда, са сваёй хаты. Якой бы ўтульнай ні была хата бацькоўская, адчуванне, што будаваў яе не ты, змушае думаць пра сваё ўласнае гняздо, звітае толькі тваімі рукамі і высілкамі.

Мне, сыну селяніна, заўсёды здаецца, што самы надзейны дом — гэта той, які будуюць з дрэва. Ён і цёплы, ён і трывалы, ён і дышае тваім жа дыханнем. І нават калі сваім ніжнім вянцом дом кладзецца на каменную падмуроўку, ён працягвае расці, так, як расло некалі дрэва, з якога яго будавалі. Каму дадзена адчуванне моцы і красы дрэва, той добра гэта разумее.

Дом цагляны таксама мае свае звабы і цяпло. Але росту свайго ў яго няма, бо ён — сама зямля. А зямля не расце, хоць і рухаецца, не стаіць на месцы. Але век яго даўжэйшы, чым у таго, драўлянага.

З чаго толькі не лепяць і не ўюць людзі свае гнёзды! Добра сябе пачуваюць і грэюць чалавека стэпавыя гліняныя мазанкі і палатняныя, падшытыя ветрам юрты. Некаму нават утульна ў старэнькім, які пабачыў шмат дарог, вагончыку.

Паміж Азоўскім морам і высахлым салёным возерам Сіваш, у селішчы з татарскай назвай Чэкрак, жыў я ва ўтульных дамах, збудаваных са сплітаных ракавінак. Кавалкі гэтай незвычайнай пароды, склееныя і сплітаныя вякамі марскія ракавінкі, наразаюць звычайнымі разакімі-піламі не цаглінкамі, а цэлымі блокамі, потым змацоўваюць глінай, і на вачах вырастаюць незвычайнай трываласці сцены. У іх таксама чалавеку ўтульна і лёгка, а яшчэ ёсць блізкае адчуванне мора.

Чалавек, як і птушка, здольны ляпіць сваё гняздо з усяго, што бачыць яго вочы. Калега мой, пісьменнік, збудаваў сваю хаціну на Лысагорскім лецішчы з лёгкіх драўляных скрынак, у якіх некалі вазілі ў нашы крамы нейкія харчы ды напоі. Незвычайная атрымалася хата. Два іншыя творцы для сваіх будынін выбралі чыгуначныя шпалы. Таксама някепска. З дарогай тым самым заручыліся.

Нейкі дзівак, гэта нават паказвала тэлебачанне, свой модны замак выбудоваў з пустых бутэлек. Дзівачоў розных у свеце многа. Знаходзяцца ахвотнікі зноў вярнуцца і жыць у пяхорах. Многім даспадобы зямлянкі ці буданы, куды чалавека заганяла хіба толькі бяда. А нехта ўжо і да касмічных далечыняў прыглядаецца, прымервае сябе і да Марса, не ведаючы з чаго яны там будуць будаваць свае хаты. Не пацягнуць жа туды тыя, зямныя. Але і ў іншы свет чалавек выпраўляецца як-ніяк у сваёй дамавіне. Адно толькі неба над галавой — гэта так мала, хоць і высока. Трэба, каб была яшчэ шапка на галаве і нейкая страх на ёй.

Ёсць яшчэ замкі, палацы, райскія сады. Але гэта ўсё — раскоша, якая аддаляе адно ад аднаго. І гэта бесчалавечна.

Жывучы ў дзяржаўных, хай сабе і прыватызаваных, кватэрах, мы згубілі найбольш важнае багацце, што даравана Богам, — віць свае гнёзды. А гэта вялікая згуба, пра якую яшчэ потым пашкадуем.

Людзі, што будуць хаты, умеюць іх і разбураць. У адным чалавеку заўсёды жывуць два чалавекі. Адзін з іх — будаўнік, другі — разбуральнік. Таму кожны раз калі вы звяртаецеся з малітвай да Бога, маліце яго аб тым, каб пазбавіў вас таго, другога, якога завуць разбуральнікам. Добра было б, каб ваша малітва дайшла да Бога!..

Ён самы стары ў вёсцы чалавек, і ў краме, што прыязджае сюды на колах, заўсёды пытаецца:

— А колькі ж каштуюць запалкі і соль?

Яму кажуць, колькі тыя каштуюць, і кожны раз чуюць ад яго адно і тое ж:

— Дарагавата!..

— Чаму дарагавата? — дзівіцца нехта з маладых.

— А каб зразумець гэта, трэба перажыць тое, што я перажыў.

Не, не будзе ён выкладаць тое, перажытае, але маладыя няхай падумаюць.

Кантралёры, што настойліва «адстрэльваюць» у градскім транспарце «зайцоў», ніяк не могуць дапытацца ў затрыманага безбілетніка яго прозвішча. Умешваецца сусед-спадарожнік:

— Цяпер кожны заяц ездзіць пад чужым прозвішчам.

— Пад якім чужым?

— Пад прозвішчам труса. Страшнавата ж перад вамі!..

Жывучы ў пушчы, бачу, як з кожным годам яна ўсё больш і больш губляе сваю першароднасць. Новыя дарогі, багацце машын спрыяюць таму, што ў лесе часамі бывае гэтак жа людна, як і ў горадзе. Людзей іншым летам у лесе збіраецца больш, чым расце ў ім дрэў. Няма куды схавацца і апошняму зверу. Самае крыўднае, што так званыя аматары прыроды, якія ўцякаюць на яе прасторы, каб адпачыць, засыпаюць яе смеццем, здэкуюцца з яе прыгажосці. Нельга любіць прыроду на шкоду самой прыродзе!

Даўно не маладыя ён і яна на вясковай вечаровай лавачцы. Бясконца гаворка, якую часта называюць «пераліваннем з пустога ды ў парожняе». Прыхіліліся да гэтай гамонкі і спачываюць два кійкі — арэхавы і ядлоўцавы. Кажы ён:

— Хай бы хто скінуў гадоў ды дадаў грошай, я і ў скокі, можа б, яшчэ схадзіў, як некалі. Але ж хто скіне ды дадасць? Ці ёсць дзе такая ўласць?

Арэхавы і ядлоўцавы кійкі нібы пераглянуліся паміж сабой. Тая, што трымала арэхавы, хітравата ўсміхнулася:

— Што, маладым мала наскакаўся? Цяпер унукі і тваё, і сваё адскачуць...

І гаворка адразу ж перакідаецца на ўнукаў.

На вагах гісторыі няма такіх гірак, каб можна было ўзважваць штосьці лёгкае, мізэрнае і нязначнае. Усё гэта лепш узважваць на вока.

Тэлебачанне паказвае вёску на памежжы Расіі і Беларусі, не вёску, а хутчэй яе рэшткі. Нехта з апошніх яе жыхароў кажа, шкадуючы:

— Вёска была вясялая...

— А чаму знікла? — пытае карэспандэнт.

— А таму і знікла, што была вясялая...

Сонца свеціць аднолькава ўсім, а падміргвае толькі паэту. На жаль, не ўсе паэты пра гэта здагадваюцца.

Быў і надта крыклівы ў пялёнках. Калі вырас да шыкоўных і модных касцюмаў, стаўся раптам такім маўчучым. Маўчучы любяць адзіноту, але адзінота не заўсёды любіць маўчучоў.

Там, дзе бусел свае крылы разгарнуў, і вераб'ям няма чаго баяцца. Вунь колькі іх вірыцца па нізоўі буслянкі. Там, дзе бусел гняздуе, там і чалавеку спакойней і надзейней. Не адзін жа толькі я ў гэтым пераканаўся.

Трэба самому несці сваю ношу. Ніхто за цябе яе не панясе. А калі і панясе, гэта ўжо будзе не твая ноша. Хоць ты і будзеш ведаць яе вагу.

Юрка Лявонны і «час Шэкспіраў, Гётэ і Мальераў»

Ён марыў складаць тонкія лірычныя ажурныя вершы, але быў вымушаны ляпіць з сябе пралетарскага паэта, які абавязаны любіць «барабанныя» творы Маякоўскага, павінен ганіць «упадніцкія» вершы «ўзвышаўцаў», а з беларускіх літаратараў у плане эстэтыкі мусіць арыентавацца на Чаротаўскае: «Над абшарамі Польшчы, / Арол белы ў паветры палощча / Крывавыя коці... /.../ І адным магутным махам, — / Галавы яго не стала... / На ўвесь край засакатала... / І арол забіты — белы / Каманьнем зьяляецца ў бяздоньне. / На зямлі крычаць «Победа...» (Міхась Чарот. Чырвоныя накрывы вясчун. 1927).

Юрка Лявонны арыентаваўся не толькі на падобную бальшавіцкую рыторыку, але і на шчодрое ўжыванне русізмаў.

Бо, калі можна Міхасю Чароту, то чаму нельга і яму?

Але гэта не замінала Лявоннаму на старонках «Магілёўскага селяніна», «Камунара Магілёўшчыны», «Чырвонай зьмены» ўпікаць, скажам, Алесь Дудара, што ў яго новым зборніку вершаў «Вежа» «...кідаюцца ў вочы русіцызмы: «наняць», «заветы», «пячаць», «падарылі», «яда» (Юр. Ляв. Ал. Дудар. Вежа. // Чырвоная зьмена. № 94. Нядзеля, 26 жніўня, 1928), альбо абуралца магілёўскімі палітычнымі плакатамі: «Цікавыя лезунгі ў апошні час зьявіліся на сьценах нашых некаторых устаноў. /.../ у магізінах і крамах і нават у нашым дзяржтэатры разгоністымі літарамі на мэтровых палотнішчах невядомай рука вывела сказы і словы ад якіх... бярэ жудасць. «Атнашэньне», «раскрэпашчэньне» /.../ і іншыя камбінацыі самых дзікіх слоў, якіх няма ні ў воднай мове» (Юр. Чыя рука піша, чыя галава думае? // Камунар Магілёўшчыны. № 39. Нядзеля, 30 сакавіка, 1930).

Вялікі прыхільнік Сяргея Ясеніна і Анатоля Марыенгофа (а хто з тагачасных юных паэтаў у сярэдзіне 20-х не быў іх фанатам?), на старонках «Савецкай Беларусі» вінаваціў Язэпа Пушчу ў захапленні імажынізмам. Рэцэнзуючы яго кнігу «Vita», Юрка Лявонны пісаў: «Калі разглядаць літаратурныя ўплывы на творчасць Пушчы, дык адразу застановіцца на С. Ясеніне з яго школай «лева-імажыністых»... /.../ Гэта тэндэнцыя — «вобраз праз вобраз» — ёсьць у шмат якіх маладнякоўцаў. І яшчэ пройдзе, мусіць некалькі гадоў, пакуль захапленне гэта ўкладзецца ў належныя рамкі, каб ня было, часам, як зараз — незразумелых выбрыкваньяў» (Юрка Лявонны. «Vita». Язэп Пушча. // Савецкая Беларусь. № 161. Нядзеля, 18 ліпеня, 1926).

Думаю, калі Язэп Пушча чытаў гэты артыкул, то не столькі быў разлаваны на 17-гадовага крытыка, колькі іранічна ўсміхнуўся.

Чаму?

Бо Юрка Лявонны ў тым жа самым нумары змяшчае свой верш «Захавалась мінуўшына цесная...», дзе ёсць выразныя «лева-імажынсцкія» радкі:

*Сьветла-кудрыя межы азораны.
На палёх завіваецца рунь.
У краіне, дзе віліся вораны,
Ветры новыя ліжуць расу...*

Усё сваё трагічна-кароткае жыццё Юрка Лявонны змагаўся са сваімі ж мастацка-эстэтычнымі схільнасцямі.

Ён, прыхільнік класічнай рускай паэзіі, эстэцікі літаратурных гульняў пачатку стагоддзя, камернай лірыкі, пазбаўленай усялякага намёку на мітынговую дэкламацыю, быў вымушаны складаць вершы, дзе, па сутнасці, добраахвотна адмаўляўся ад усяго таго, што любіў:

*У нашы дні найноўшыя,
У будаўнічы пал,
Тэмы адыйшоўшыя
Лепей не чапай!*

*Ну, хіба скажаш важкае
Пра неба ці гэрань,
Калі змаганьне наскае
Абуджывае раньне?*

(Юрка Лявонны. Юбілейная песня. // Магілёўскі селянін. № 19. Пятніца, 22 лютага, 1929)

Штодзень публікаваў такія дрындушкі, дзе змагаўся, напрыклад... з мясцовымі алкаголікамі: «У Чорназе-

Юрка Лявонны, 1925 г.

мавым савеце — / У Салтанаўцы — / Ёсць хлапчына на прымеце — / Горкі п'яніца... / Гэта — ўдалы Шынкароў. / (Хлопец — «золата»!) / Цераз шэсьцідзят двароў / Лепш не знойдзеце!.. / Самагонку квартай п'е — / Глядзіць зьверам... / Бабам — дыхаць не дае, / Ломіць дзверы...» (Юрачка. Дзе што робіцца. // Магілёўскі селянін. № 28. 8 мая, 1927).

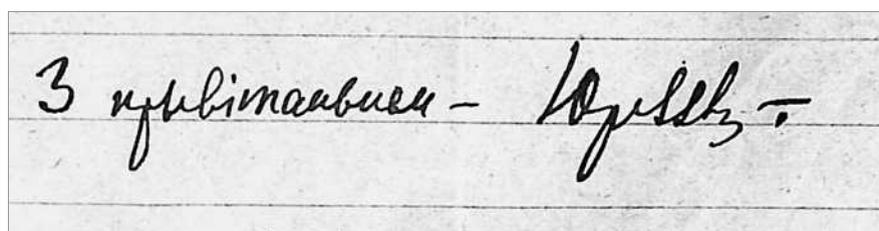
І тут цалкам можна зразумець тое раздражненне і нават злосьць, з якой Юрка Лявонны крытыкуе першую кнігу Валерыя Маракова «Пялёсткі», ад якой быццам бы патыхае «поўным бяссьільлем», а з боку формы яе ўзровень «невясокі» (Юрка Лявонны. Валеры Маракоў. «Пялёсткі». // Савецкая Беларусь. № 294. Субота, 25 снежня, 1926).

Лявонны зайздросціў.

І не толькі таму, што ў яго каленгі (аўтар «Пялёсткаў» меў усяго 17 гадоў!) ужо была кніга, у той час, як першы зборнік героя нашага артыкула («Комсамольскія вершы») з'явіўся толькі ў 1930 годзе.

Зайздрасць, відаць, заключалася ў тым, што маладзейшы за Лявоннага Маракоў знаходзіў у сабе сілы абараняць свае эстэтычныя прынцыпы і не падняў так хутка рукі ўгору, калі яго пачалі ганіць за розныя «смутнаглядныя ўхілы».

У сваёй дзівоснай «Маёй паэме» (1928 г.) Валеры дае эмацыянальна-дакладнае апісанне гэтаму часу (канец 20-х гг.), калі маладых паэтаў пачалі творча ламаць:

Аўтограф Юркі Лявоннага.

*Ноч лягла на Менскія бульвары,
Чорным вокам падміргнула мне.
Дальні плач надломанай гітары —
Гэта крык
Аб раненай вясне.*

*Дарагія,
Блізкія чарцяты,
Сёння я паэт,
Ці не паэт?
Плачуць клёны ў золата заката,
Скача нейкі згублены шкілет.*

Юрка Лявонны апраўдваўся. «Не паэтам» ён быць не хацеў. Ува многіх сваіх вершах і прозе гучыць матыў гэтага самападманлівага самаапраўдання. Яго закранала, калі чуў ад сваіх таварышаў папрокі за плакатнасць «ударніцкіх» вершаў. Свае настроі выявіў у «Размове з паэтамі-ўдарнікамі»:

*...Часам напамняць
«сябры» і «сяброўкі»:
— У балотак агітак,
ты, братка, зайшоў;
Чаму ў цябе мэтрам —
паэт а la Боўка?
Куды лепей
Таўбін ці Куляшоў!
(Юрка Лявонны. Размова з паэтамі-ўдарнікамі. // Польшча. 1931, № 8).*

Ці верыў ён сам да канца ў магчымасць, кажучы словамі сучаснага паэта, «пісьма інакшага і рытму»?

Ён так і не змог да канца «перабудавання». У вершы «БДТ-1-му» ў яго прарываецца шчырае жаданне, каб у нашай недалёкай будучыні з'явіліся не новыя эпігоны Дзям'яна Беднага ці Андрэя Александровіча, а «свае Шэкспіры, Гётэ ды Мальеры!» (Юрка Лявонны. БДТ 1-му. // Магілёўскі селянін. № 33. Нядзеля, 22 красавіка, 1928)

Калі аналізаваў творчасць Якуба Коласа, то, забыўшыся пра «маладнякоўскую» ўстаноўку ісці «ў рожкі са старымі», пісаў, што творы аўтара «Сымона-музыкі» маюць агульнаеўрапейскую каштоўнасць і яго вершы, паэмы, аповесці можна цаніць не толькі за іх часам вы-

мушаную «рэвалюцыйнасць». Паволе Юркі Лявоннага: «Колас каштоўны зараз для нас не толькі сваім рэвалюцыйна-афарбаваным паваротам к Кастрычніку. Справа ў тым, што яго творчасць — ня толькі творчасць настрою... Мастацкі вытрыманы малюнк і сялянскага жыцця, беларускай прыроды, старога бюракратычнага чыноўніцтва — напрыклад у «Новай зямлі», рэальна абмаляванае настаўніцтва «У палескай глушы», тонкі гумар «У ціхай вадзе» — усё гэта грунтоўныя ўклады нават у агульна-еўрапейскую літаратуру...» (Юрка Лявонны. Колас пясняр сярмяжнай Беларусі. // Магілёўскі селянін. № 69, 24 лістапада, 1926).

За два гады да свайго арышту ўпікаў беларускіх жывапісцаў-сацрэалістаў, што іх палотны пазбаўлены «подыхаў жыцця»: «З паасобных майстроў перш за ўсё спыняюць на сабе ўвагу акадэмісты Волкаў, Кругер, Віер. /.../ Праўда, стараньне максімальна выпісаць натуралістычныя дэталі часамі шкодзіць таварышам, а пэўная «іконописнасць» пазбаўляе іхнія карціны подыхаў жыцця, дынамікі» (Юр. Лявонны. Мастакі БССР за 15 год. // Звязда. № 53. Пятніца, 9 сакавіка, 1934).

Як і многія тагачасныя паэты, Юрка Лявонны быў кінаманам, але і тут, хоць і лічыўся «пралетарскім» паэтам, не хаваў захаплення стужкамі, знятымі паводле класічных твораў, рэжысёрамі, якія пачыналі свой творчы шлях у дарэвалюцыйнай Расіі: «З аўторку «Чырвоная Зорка» дэманструе цікавую фільму «Кацярына Ізмайлава» зробленую [рэжысёрам Чэславам Сабінскім] па аповесці вядомага расійскага пісьменьніка Ляскова. У «Кацярыне Ізмайлавай» паказана трагедыя жанчыны ва ўмовах купецкага жыцця старой Расіі, з яе дзікім укладам, поўным забабонаў, звычайў, умоўнасцяў. Апрача глыбокага психалогічнага зместу, у фільме дадзены прыгожыя малюнк прыроды — ноч на Волзе, паўднёвыя сады і г. д.» (Юр. «Кацярына Ізмайлава». // Магілёўскі селянін. Чацьвер, 9 лютага, 1928).

У той жа час ідэалагічна-правільныя фільмы Сяргея Эйзенштэйна не натхнялі, і выступленне пасля кінасеанса мясцовага балалаечніка радавала больш, чым метафары галоўнага савецкага рэжысёра: «Фільм — бытавы. Але ў паасобных месцах «бытавізм» перарастае ў натуралізм, і даволі грубы... Рэжысура належыць вядомаму дзеечу кіно

Эйзенштэйну. Шчыра кажучы, ад яго можна было чакаць большага. Усё-такі можна было б увесці і развіць пэўную фабулу, ажывіць дзею, аздобіць яе. /.../ Нельга не адзначыць выступленні звыш праграмы віртуоза-балалаечніка Кір. Плансона. Яго нумары выконваюцца сапраўды мастацка» (Юр. Лявонны. Старае і новае. // Камунар Магілёўшчыны. № 146. Пятніца, 13 снежня, 1929).

Юрка Лявонны ў нас звыкла асацыіруецца менавіта як паэт.

Нядаўна выдадзеная кніга яго выбраных твораў «Пэралівы» (2018), укладзеная Віктарам Жыбулем, змяшчае ў сабе толькі вершы.

Але вядома, што куды больш творчай свабоды Юрка Лявонны адчуваў у прасторы прозы, дзе ў яго можна адшукаць нямапа-сапраўднаму прыгожых рэчаў. Цікава, што ў апавяданнях паказаў сабе большым паэтам, чым у вымушаных рыфмаваных агітках.

Вось, напрыклад, чытаем самы пачатак праязічнага твора «На новых сьцежках»: «Дні пшчотныя, верасньёвыя. Асыпае лісьце вузорысты клён, ганак у пажоўклівай цьвечні стаіць і марыць... У верасні жыццё — што крыніца: чэрпай, чэрпай з яе, але не забруджвай. Бо сапсуеш яе, ключы перасохнуць, знікне вада жывая і не будзе чалавеку радасць...» (Юрка Лявонны. На новых сьцежках. // Магілёўскі селянін. № 66. Нядзеля, 18 жніўня 1928).

І тут адчуваецца, што гэтае казачна-магічнае пажаданне аўтар адрасуе самому сабе.

Юрка Лявонны патаемна спадзяваўся, што рана ці позна, але на Беларусі прыйдзе «час Шэкспіраў, Гётэ, Мальераў», і калі здарыцца гэты шчаслівы момант, то яго творчая крыніца ўсё яшчэ зможа адраджыцца, ператварыцца ў магутную раку, ачысціцца ад штампавана-рыфмаплётнай штодзёншчыны, у якой ён пакуль быў вымушаны патанаць.

Тады ён пакажа, што з'яўляецца сапраўдным паэтам, не горшым ні за Валерыя Маракова, ні за іншых аднагодкаў-таварышаў, якія пакуль глядзяць на яго з насмешлівай паблажлівасцю.

Ён здзівіць, абавязкова здзівіць!

Хай толькі наступіць гэты заветны час!

Васіль ДРАНЬКО-МАЙСЮК
Фота з фонду БДАМЛМ

Сваё ці чужое?

Пра ролю іншамойных запазычанняў у гаворцы беларусаў

Праблема запазычання актуальная ў многіх мовах свету. З'яўляюцца іншамойныя словы, якія выкарыстоўваюцца, каб называць новыя рэаліі ці пераназываць старыя. Запазычанне як працэс асабліва актывізаваўся ў другой палове ХХ стагоддзя. Гэта было выклікана пэўнымі культурнымі, эканамічнымі, палітычнымі падзеямі.

Англійская мова як мова міжнародных адносін мае істотны ўплыў на беларускую і рускую. Пачаўшы ўваходзіць у актыўны ўжытак у канцы ХХ стагоддзя, многія словы, запазычаныя з англійскай, сталі патрэбнымі. Але калі іх ужываюць, арыентуючыся на модныя тэндэнцыі, то могуць забруджваць лексіку. Бо адбываецца перагрузка мовы чужымі словамі пры наяўнасці актуальных аналагаў лакальнага паходжання.

Спачатку варта разгледзець станіўчы бок выкарыстання слоў-запычанняў. Яны здольны павысіць культуру мовы і стварыць іншыя трапныя тэрміны і выразы. Многія з іх могуць упрыгожыць і ажывіць гаворку кожнага беларуса пры ўмелым іх выкарыстанні, зрабіць яе больш каларытнай і экспрэсіўнай. Акрамя таго, цяжка падабраць аднаслоўны сінонім з роднай мовы, які цалкам раскрываў бы ўвесь спектр значэння запазычанага слова. Напрыклад: *віртуальны, дайджэст, спрэі, браўзер, вiндсёрфiнг* і іншыя.

Але ёсць і другі бок медала: некаторыя запазычаныя выкарыстоўваюцца хутчэй як даніна модзе. Такія словы з'явіліся параўнальна нядаўна, да іх можна ставіцца нейтральна. Тыя, хто імі карыстаецца, жадаюць, каб гаворка гучала прэзентабельна, прэстыжна. Такія словы можна замяніць лакальнымі аналагамі: *эксклюзіўны — выключны, уік-энд — выхадны дзень, окей — добра, прэзентыўны — папераджальны* і г. д.

Нарэшце, ёсць і словы-запычаныя, якія забруджваюць і перагружаюць гаворку сучаснага беларуса. З'ява мае месца найперш у асяроддзі моладзі. Як правіла, такія запычаныя носяць стыійны характар, іх хутка забываюць, і застаюцца яны толькі ў слоўніках неалагізмаў або слэнгу моладзі. Аднак могуць і замацавацца ў гутарцы шматлікай групы людзей і паспяхова выкарыстоўвацца: *тонавы — вышэйшы, лепшы; капітасіць — дубляваць інфармацыю; світшот — разнавінасьць світару; хайп — скандал, шуміха...*

Існуюць і словы, якія не маюць вялікай каштоўнасці для мовы сучаснага беларуса і могуць нават выклікаць негатыўнае стаўленне ў слухача да прамоўцы, а таксама непаразуменне і здзіўленне. Толькі час можа ліквідаваць іх: гэтыя лексемны не замацоўваюцца ў мове, але існуюць у ёй пэўны перыяд. Словы *снiзбэк (кепка), клінінг (чыстка), апгрэйд (удасканаленне), дэб (своеасаблівы танцавальны рух), флексіць (вихваляцца), фід (навіна), фіт (сумеснае выкананне)* і інш. Словы могуць выйсці са звароту і забыцца, аднак могуць і замацавацца ў асноўным складзе мовы, страціўшы чужароднасць. Ці набудуць яны тую ж непаўторнасць, унікальнасць і своеасабліваць — пытанне.

Не варта забываць, што праблема іншамойных запазычанняў у мове беларусаў дваякая. Выкарыстанне такіх слоў можа прывесці як да ўзбагачэння і насычанасці, так і да частковай дэградацыі мовы. Апошняя дапусціць нельга.

Міхась СЛІВА

Алесь ДВАРАКОЎ

Конкурс «УРОКІ СУЧАСНАСЦІ»

КАЗАЧНЫЯ ПРЫГОДЫ

Урок дадатковага чытання ў 5 класе па казцы Пятра Сіняўскага «Зачараваная гаспадарка»

Абгрунтаванне актуальнасці тэмы. Казка П. Сіняўскага выхоўвае любоў да працы, дабрыню, міласэрнасць, шчырасць. Аналіз казкі — магчымаць удасканаліць уменні аналізаваць праявы творчых характарыстаў героя літаратурнага твора.

Арыгінальнасць урока. Форма праяўлення заняткаў: французская майстэрня.

Эпіграф:
*І радасць — ніякая радасць, а горыч,
 І песня — ніякая песня, а скарга,
 І трава — ніякая трава, а камень,
 Калі ты на свеце ўсім гэтым
 Не маеш з кім падзяліцца.*

Максім Танк.

*Горкая часам праца, ды хлеб ад яе са-
 лодкі.*

Прымаўка.

На пачатку ўрока майстар (настаўнік) прапануе вучням звярнуць увагу на эпіграф. Вучні выказваюць свае меркаванні.

Самаканструкцыя 1.

Вучням прапануваецца скласці асацыятыўныя ланцужкі да паняцця «Шчасце».

Гучыць класічная музыка.

ш — шчырасць, ч — чалавечнасць, а — аптымізм, с — сям'я, ц — цуд, е — еднасць.

Майстар: «Ці звязаны гэтыя словы з твора, які вы прачыталі дома?»

Самаканструкцыя 2.

Вучні працуюць у трох групах. У кожнай ёсць магнітная дошка.

Заданне першай групе. На картцы ўраздуб пералічаны галоўныя падзеі твора. Вучні павінны паставіць іх у правільнай паслядоўнасці, каб атрымаўся план твора.

Заданне другой групе. Па шкале падзей (раздрукоўкі дадзены) зрабіць сціслы пераказ твора.

Заданне трэцяй групе. Па шкале прадавігасці размеркаваць герояў: Гаўрылу, яго жонку, сыноў Ніла, Глеба і Алесья.

На другім этапе вучні атрымліваюць пытанні і заданні трох тыпаў:

1 тып — бліц апытанне (адказы даюцца вельмі хутка);

2 тып — пытанні-цытаванне (адказы падмацоўваюцца радкамі з твора);

3 тып — пытанні-разважанні (вучні даюць разгорнуты адказ з элементамі характарыстыкі герояў).

Фота Кастуся Дробова.

Вучні выконваюць заданні Майстра. Знаёмства з пытаннямі педагагічнай майстэрні.

Пытанні сацыяканструкцыі 1 тыпу: «Колькі сыноў меў Гаўрыла?», «Якая бяда здарылася з гаспадаром?», «Якая ўпеха была ў Гаўрылы?», «Куды пайшлі браты?» і г. д.

Пытанні 2 тыпу: «У якой атмасферы выхоўваліся сыны Гаўрылы?», «Чаму навучыў іх бацька?», «Якая нечаканая падзея паўплывала на далейшы лёс усёй сям'і?» і г. д.

Пытанні і заданні 3 тыпу:

1. Дайце каментарый бацькоўскім назкам.

2. Наколькі гатовы былі сыны Гаўрылы пераадолець цяжкасці і перашкоды, выканаць гэтыя наказы?

3. Які выбар зрабіў кожны з сыноў?

4. Хто з сыноў найбольш спадабаўся вам і чаму?

5. Які шлях абралі б вы ў падобнай сітуацыі?

6. Ці хацелася б вам такога «лёгкага шчасця», якім задаволіліся старэйшыя сыны Гаўрылы Ніл і Глеб?

Хвілінка адпачынку.

Другі этап. Першая група аналізуе мову казкі. Вучні звяртаюць увагу на прыказкі і прымаўкі. Другая група складае характарыстыкі герояў, карыстаючыся падказкай.

Характарыстыка герояў.

Міласэрны, цяплынь, працалюбівы, рашучы, мудры, смелы, уважлівы, добры, лянны, несправядлівы, чулы, удзячны, эгаістычны, пасіўны, спакойны, справядлівы, няўрмслівы, палахлівы, вопытны, спагадлівы.

Гаўрыла Алесь Ніл Глеб

Трэцяя група атрымала апераджальнае заданне: падрыхтаваць этнаграфічны праект «Станоўчыя і адмоўныя рысы характару беларусаў».

Афішыраванне. Групу агучваюць адказы. Майстар: «Чаму навучыла вас гісторыя, расказаная аўтарам Пятром Сіняўскім? Якая ідэя твора?»

Гутарка з вучнямі.

1. Да якіх відаў казак належыць казка «Зачараваная гаспадарка?»

2. Назавіце элементы чарадзейнага ў твора.

3. Чым адрозніваецца гэтая літаратурная казка ад народнай «Залаты птах»?

4. Што агульнага паміж героямі казкі і намі?

Творчасць. Вучні пішуць эсэ «Што такое шчасце» (5—6 сказаў).

Рэфлексія. Падагульненне. Адзнакі за ўрок і іх каментарый.

У розных кутках класа размешчаны чырвоны і сіні квадраты. Вучні, якія могуць апраўдаць Ніла і Глеба, падыдуць да чырвонага, а тыя, хто асуджае іх, — да сіняга.

Напрыканцы ўрока настаўнік чытае верш-пажаданне Уладзіміра Ліпскага.

«Мудры — хто вучыцца ва ўсіх, усюды, заўсёды...».

Дамашняе заданне: скласці міні-зборнік прыказак, прымавак і фразеалагізмаў па казцы «Зачараваная гаспадарка» Пятра Сіняўскага.

Удзел вучняў у занятках. Дзеці навучыліся спасцігаць сюжэт казкі, яе будову, вобразны лад, багацце сродкаў мастацкага выяўлення, надзвычай блізкіх да фальклорных.

Вынікі. Дзеці выконвалі разнастайныя заданні, абмяркоўвалі ўчынкі галоўных герояў. Заняткі ў форме французскай майстэрні атрымліваюцца яркімі і насычанымі, дазваляюць развіваць творчыя здольнасці вучняў.

Алена ХІЛЬКО,
настаўніца беларускай мовы і літаратуры
сярэдняй школы № 3 г. Слоніма

Дыханне сучаснасці

Гэтым разам аўтар многіх зборнікаў паэзіі, лаўрэат прэстыжных літаратурных прэмій Алес Ананьёў выступае як публіцыст. На прыкладзе лёсаў гомельскіх мастакоў Ягоравых — Валянціна і Марыі, а таксама іншых майстроў выяўленчага мастацтва ён стварыў своеасаблівы летапіс краіны — і той, якая сёння завецца Беларуссю, і той, якая ўвайшла ў гісторыю пад назвай Савецкі Саюз.

«У жывапісе трэба сэрцам адчуваць прыроду, Радзіму і працу», — запавет, якім кіруецца не адно пакаленне мастакоў Ягоравых. Пра іх, а таксама іншых выбітных айчынных мастакоў распавядае выданне, што летась пабачыла свет, — «Партрэты часу» («Портреты времени») (Мазыр, ПУП «Калор», 2017).

Аўтар кнігі, сам мастак і мастацтвазнаўца, член Беларускага саюза мастакоў, разважае аб творчасці Гаўрылы Вашчанкі, Мікалая Палянкова, Яўсея Майсеенкі, Аляксандра Ісачова, Міхаіла Паповіча, Роберта Ландарскага, Валянціна Паташкіна, Генадзя Говара, Анатоля Отчыка, Валерыя Сідоркіна, Мікалая Дубровы і іншых майстроў жывапісу.

Асноўная ўвага ў кнізе ўдзяляецца жыццю і творчыму лёсу сям'і Ягоравых. Валянцін малым хлапчуком перажыў блакаду ў Ленінградзе, а падчас вучобы ў Беларускай тэатральна-мастацкай інстытуце праходзіў практыку на падводнай лодцы ў Балтыйскім і Баранцавым морах. На выбар мастака такога незвычайнага месца для сваёй практыкі паўплывала яго імкненне навучыцца пераадолець любыя цяжкасці. Са сваёй будучай жонкай Марыяй Ягораў

пазнаёміўся студэнтам у спартыўнай зале інстытута. Аднадумцаў прыцягваў спорт, зносіны з прыродай, для маладых мастакоў кожны дзень быў розны і цікавы хоць бы таму, што ўсюды была новая прыгажосць пейзажу. Прычым не толькі новыя ўражанні прыцягвалі іх у спорце і падарожжах: непазбежныя цяжкасці на маршруце выклікалі здаровы азарт пераадолець перашкоды...

Галоўная тэма творчасці Марыі Ягоравай — дзіцячыя партрэты. Свае жаночыя якасці — дабрыню, пяшчоту — мастачка ярка ўвасобіла ў вобразах дзяцей акварэллю. У абаіх мастакоў — мужа і жонкі Ягоравых — шмат твораў, прывесчаных здароваму ладу жыцця, зносінам з прыродай, музыцы. Карціны апяваюць дружную сям'ю, іх можна ахарактарызаваць як сонечны жывапіс. Цяжкія страты ваеннага дзяцінства не зрабілі творцаў жорсткімі, выкавалі лепшыя чалавечыя якасці.

У Гомельскай абласной універсальнай бібліятэцы пастаянна адкрыта для наведнікаў Галерэя імя Марыі і Валянціна Ягоравых, дзе знаходзяцца звыш 150 твораў больш чым 50 аўтараў, у тым ліку 25 жывапісных і графічных работ саміх Ягоравых. Карціны гэтых і іншых мастакоў абуджаюць эмоцыі і пачуцці, цікавасць да творчасці. Як падкрэслівае аўтар кнігі «Партрэты часу» («Портреты времени») Алес Ананьёў, тут многія пазнаюць свет, гісторыю свайго народа. І прыводзіць словы аднаго з наведвальнікаў галерэі: «Я зразумеў, што мастацтва дапамагае чалавеку быць чалавекам».

Мастацкія практыкі

Алена РУСАКЕВІЧ

КОЛЬКІ
ГАДОЎ
БЕЛАРУСКАМУ
АВАНГАРДУ?

Авангард для Беларусі мае асаблівае значэнне. Ён падарыў сучаснай айчынай гісторыі мастацтва мноства яркіх імёнаў, якія становяцца візітнай карткай нашай краіны. Сёння беларускі авангард выконвае асаблівую рэпрэзентатывную функцыю і з'яўляецца своеасаблівым айчынным брэндам.

Авангард узнік на тэрыторыі сучаснай Беларусі на пачатку XX стагоддзя. Другая плынь авангарда працягвала ці пераасэнсоўвала традыцыі еўрапейскага і беларускага авангарда 1920—30-х гг. Некаторыя сучасныя даследчыкі называюць авангардам таксама перыяд перабудовы. І кожны з гэтых перыядаў меў свае асаблівасці.

На выставачным праекце «Двукроп'е», які быў прэзентаваны ў выставачнай зале галерэі «Мастацтва», былі прадстаўлены творы Станіслава Гурскага і Настасі Хобатавай. Мастацтвазнаўца галерэі кажа пра аўтараў гэтых работ як пра «яркіх прадстаўнікоў сучаснага авангарда». Гэты выставачны праект не з'яўляецца рэтраспектывным: у экспазіцыі прадстаўлены творы, выкананыя ў 2016—2018 гг. Ці варта такое вызначэнне разглядаць як памылку куратара выстаўкі, або яно сапраўды дастасавальна для характарыстыкі сучаснага мастацтва Беларусі? Работы па сваіх фармальна-стылістычных характарыстыках не супярэчаць авангардысцкім традыцыям любога з яго перыядаў. Гэта мастацкія творы, якія маюць падкрэслены эксперыментальны пачатак і дэманструюць адмову ад «пераймальнага» мастацтва. Безумоўна, работы выкананы на высокім мастацкім узроўні, беспрадметны жывапіс з выверанай кампазіцыяй і выдатна распрацаваным каларытам выклікае прыхільнасць да сябе самага спрактыкаванага гледача. Але ці можна лічыць актуальнымі творы, у якіх можна прасачыць амаль усю гісторыю сусветнага авангарда? І гэта зусім не сучаснае пераасэнсаванне і не іранічнае выкарыстанне мастацкіх метадаў або ідэй жывапісу XX стагоддзя. Варта адзначыць, што гэта не адзіная выстаўка, якая прэзентавала так званы «сучасны беларускі авангард».

Але ці можна мастацтва такога кшталту называць авангардам? З аднаго боку, яно працягвае візуальную традыцыю мастацтва пачатку і сярэдзіны XX стагоддзя, а з другога — не адпавядае першапачатковай ідэі авангарда — быць ультрасучасным, «перадавым мастацтвам». Зразумела, сёння мы не можам казаць пра новую хвалю беларускага авангарда. Але пры гэтым можна назіраць велзарную колькасць твораў сучасных беларускіх аўтараў, у якіх працягваецца гэтая мастацкая традыцыя. Цікаваць да гэтай з'явы ў мастацтве па сённяшні дзень не знікла.

Чаму новым брэндам беларускага мастацтва не можа стаць мастацтва постмодэрну? Гэта не заўсёды памылка нашых выставачных залаў і мастацтвазнаўцаў. Бо існуюць пляцоўкі і куратары, якія актыўна прэзентуюць актуальнае беларускае мастацтва. Адказ на гэтае пытанне можна атрымаць, наведваючы майстэрні сучасных беларускіх аўтараў. Мастакі не гатовы адмаўляцца ад мадэрнісцкіх эксперыментаў з формай і колерам. Узнікае ўражанне, што многія з іх пагружаны ў свет уласных эмоцый, пакуццяў і ілюзій, для адлюстравання якіх выдатна падыходзіць эксперыментальны пачатак авангардызму. Як ні дзіўна, часта менавіта такая пазіцыя сучасных аўтараў не дазваляе мастацтву быць гнуткай структурай, якая адпавядае патрабаванням часу, і становіцца новым сімвалам сучаснай эпохі.

СКУЛЬПТУРА СА СМЕЦЦА

Арт-аб'екты для ўтульнасці ў адным са спальных раёнаў Мінска

Гарадская скульптура трансфармуецца: звыклы фармат інсталляцыі на вуліцах, мабыць, ужо не так прываблівае, а вось маштабныя арт-аб'екты зацікаўліваюць мінакоў нечаканымі задумамі аўтараў. Апошнія гады ў краіне было арганізавана некалькі праектаў, у выніку якіх на вуліцах гарадоў з'явіліся цікавыя арт-інсталляцыі. Варта ўспомніць тыя ж «Арт-выспы», якія з году ў год арганізавалі каля Камсамольскага возера. На гэтым тыдні ў Мінску на вуліцы Матусевіча адкрыўся праект «Арт-салата & Хатні ачаг». Выстаўка скіравана на развіццё і прасоўванне сучаснага беларускага мастацтва за межы цэнтра сталіцы. Пра гэта парупіліся адміністрацыя Фрунзенскага раёна Мінска, Беларускае саюза дызайнераў і Гандлёвы дом мэблі «Хатні ачаг».

У стварэнні работ узялі ўдзел адзінаццаць сучасных беларускіх мастакоў, сярод якіх Зміцер Сурскі, Сяргей Грыневіч, Юрый Мацко, Валянцін Борзды, Аляксандр Трусаў і іншыя. Кожны з іх прадставіў кампазіцыю, якая сімвалізуе каханне, хатнюю ўтульнасць і сямейны ачаг. Арт-аб'екты створаны аўтарамі за тыдзень са шпулек для электрычнага кабеля і драўляных паддонаў. Частка работ уяўляе сабой калектывную творчасць, найбольш габарытны твор дасягае сямі метраў у вышыню.

— Я ўдзячны сябрам Беларускага саюза мастакоў і Беларускага саюза дызайнераў за тое, што яны рэалізавалі такі праект, — падкрэсліў на адкрыцці кіраўнік адміністрацыі Фрунзенскага раёна Арцём Цуран. — Наш раён называюць спальным, што крыху крыўдна. Таму такія аб'екты патрэбны, каб нашы жыхары, не выязджаючы з мікрараёна, маглі атрымаць асалоду ад актуальнага мастацтва. Гэтыя мастацкія работы — не прасторчы эксперымент, гэта магчымасць для звычайнага чалавека, які ідзе ў магазін альбо выйшаў на прагулку, сутыкнуцца з арыгінальнай і канцэптуальнай творчасцю. Адміністрацыя раёна ўдзяляе вялікую ўвагу пытанню эстэтызацыі гарадской прасторы, стварэнню зон адпачынку. Перакананы, што прадстаўленыя арт-аб'екты беларускіх мастакоў упрыгожаць наш раён.

Выстаўка размешчана на вуліцы кампактна і ўяўляе сабой не толькі дэманстрацыю магчымасцей сучаснага мастацтва (напрыклад, як стварыць арт-аб'екты з будаўнічага смецця), але і ўнікальную фотазону. Да ўсіх работ можна падысці і сфатаграфавана, некаторыя спецыяльна ствараліся з магчымасцю на іх перакусіць ці зрабіць эфектны партрэт. Плануецца, што экспазіцыя будзе існаваць доўгі час. У перспектыве яна можа дапаўняцца новымі арт-аб'ектамі, а тыя, што ўжо існуюць, могуць мяняцца і рэканструювацца.

Ідэю дызайнерскіх пленэраў пад назвай «Арт-салата» са стварэннем інсталляцыі з кабельных шпулек прапанаваў у 2015 годзе мастак Юрый Мацко, запрасіўшы мастакоў да сябе ў вёску Салаце на Гродзеншчыне і забяспечыўшы іх матэрыяламі для творчасці. Салаце за гады існавання пленэру ператварылася ў музей арт-аб'ектаў.

— Для мяне тое, што праект «Арт-салата & Хатні ачаг» адбыўся, — гэта сапраўдны падарунак і гонар за тое, што ў краіне не губляецца жаданне ўпрыгожваць наваколле, — падкрэслівае ідэйны натхняльнік праекта Юрый Мацко. — Наша суполка актыўна працавала на працягу некалькіх гадоў, і сёння я шчаслівы, што атрымалася паказаць вынікі не толькі ў вёсцы, але і ў сталіцы.

«Маёнтак у Мнюце», 2013 г.

Што такое Радзіма? Ці заўсёды яна пачынаецца там, дзе нарадзіўся чалавек? Ды ці можна Радзімай лічыць увесь свет? Разважае над гэтымі пытаннямі праз мастацтва аўтар з Вілейкі Эдуард Мацюшонак. На працягу жыцця ён стварае жывапісныя творы-рэканструкцыі, прысвечаныя роднай зямлі. Яны прадстаўлены на выстаўцы «Радзіма. Рэканструкцыя» ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь.

Творы-рэканструкцыі з партрэтамі, гербамі, будынкамі... У іх мастак раскрывае сутнасць паняцця Радзімы: ад свайго роднага дома, дзе нарадзіўся і вырас, да спадчыны краіны. У прыватнасці, у

экспазіцыі мастак дэманструе свой радавод, а таксама творы, прысвечаныя дынастыям знакамітых асоб Беларусі, якія стварылі для нас багатую гісторыю: Храптовічам, Плятэрам, Багдановічам, Любанскім і іншым. Асобна экспануюцца работы, прысвечаныя гісторыі Вілейшчыны.

— У дзяцінстве мне вельмі падабалася заставацца сам-насам. Я мог адзін пайсці на возера і размаўляць з вадой, — расказвае Эдуард Мацюшонак. — У гэтыя моманты адчуваў злучэнне з прыродай. Часам дзесьці ў лесе або полі знаходзіў артэфакт, і мяне гэта заварожвала. Цікава было хадзіць па могілках і знаходзіць

Твор Зміцера Сурскага.

мастакоў і зрабіць, прабачце, са смецця падзеню. Атрымалася калектывная праца. Бо тут няма такога, што адзін чалавек бярэ і робіць: хтосьці распісвае аб'ект, хтосьці займаецца аб'ёмна-просторавай кампазіцыяй. Форму і ідэю аб'екта падказвае сам матэрыял. Калі кружлы прадмет, значыць, гэта колы, тады пачынаем думаць, што гэта можа быць: ровар, трактар, машына або гармата? Паколькі матэрыял трывалы і ўстойлівы, то ёсць адчуванне, што ствараеш не арт-аб'ект, а рэальнае збудаванне, якое можа функцыянаваць. Гэтыя шпулькі могуць прастаяць тут больш за пятнаццаць гадоў, прычым яны будуць натуральна старыцца, набіраць высакародную сівізну, і ў гэтым іх каштоўнасць.

На адкрыцці праекта мастакі падкрэслілі — пленэры ў Салаце сталі добрай традыцыяй, якую трэба захаваць. Таму ў наступным годзе лецішча Юрыя Мацко зноў прыме творчую кампанію, якая будзе фантазіраваць і ствараць новыя арт-аб'екты. А гэта значыць, што яшчэ які-небудзь раён Мінска, магчыма, упрыгожыць арыгінальнай пляцоўкай з інсталляцыямі ад беларускіх мастакоў.

Вікторыя АСКЕРА, фота аўтара

Дом як каўчэг

Гісторыя Беларусі праз жывапісныя рэканструкцыі

цікавыя прозвішчы... Пасля таго як скончыў мастацкую вучальню, зразумеў, што мне падабаецца ўсё, што схавана часам. Зараз мне хочацца аднавіць тую краіну, якая не проста існуе сёння, а жыве ў часе. Бо ў часе мы жывём і развіваемся як асобы.

Эдуард Мацюшонак ганарыцца сваімі каранямі, нястомна разважае пра тое, як важна, каб быў дом, адкуль пачаўся шлях кожнага з нас. У мастака ёсць мэта — паказаць гісторыю такой, якой яна была.

— Мы вакол сябе ствараем тое, што ў нас у душы, — тлумачыць творца. — Я вельмі адказны ў творчасці і прыдумляць не люблю. Калі гэта рэканструкцыя, то патрэбна гістарычная дакладнасць, надзейныя крыніцы. Усё гэта патрабуе часу, але ведаю, што паглядзець твор прыйдуць людзі, якія цікавяцца гісторыяй і выдатна ведаюць яе, тама не магу займацца рэканструкцыяй павярхоўна.

Цесная сувязь з продкамі, любоў да дома, які мастак называе каўчэгам, — гэтыя тэмы прысутнічаюць амаль у кожным палатне. Мастацтвазнаўцы адзначылі: калі б можна было праект трансфармаваць у пісьмовы варыянт, то атрымалася б навуковая работа. Карціны мастака дазваляюць гледачу выправіцца ў вялікае падарожжа па гістарычных месцах Беларусі.

Вікторыя АСКЕРА

Крыштальныя мары

Дар'я Жук — жанчына, якая за апошнія некалькі дзесяціў нарабіла шмат шуму ў беларускім мастацтве. Нарадзіўшыся ў Мінску і скончыўшы тут школу, яна пераехала ў ЗША, дзе вучылася ў Гарвардскім і Калумбійскім універсітэтах і працавала на канале НВО. Нядаўна Дар'я зняла фільм «Крышталь» пра дзяўчыну, якая марыць з'ехаць у Амерыку і быць там ды-джем, але з-за памылкі ў заяве на візу павінна тыдзень правесці ў маленькім беларускім горадзе. Спачатку фільм Дар'і зрабіў фурор на кінафестывалі ў Карлавых Варах, потым — на фестывалі ў Сербіі. А нядаўна на Адэскім міжнародным кінафестывалі «Крышталь» атрымала Гран-пры «Залаты Дзюк». Цяпер жа гаворка ідзе пра тое, што фільм можа прадстаўляць Беларусь на прэміі «Оскар». Праўда, у Беларусі фільм выйдзе ў пракат толькі ў канцы лета.

— **Фільм пабываў ужо на некалькіх фестывалях. Ці заўважаеце вы нейкую тэндэнцыю ў водгукх глядачоў?**

— Усюды яго прымаюць добра. Мяне радуе рэакцыя глядачоў. Гэта мой першы поўнаметражны фільм, і, магчыма, кінакрытыкі могуць палічыць яго неідэальным. Таму мне здаецца, што звычайным глядачам ён падабаецца больш.

— **Як вы рэагуеце на крытыку?**

— У асноўным мы атрымалі станоўчыя рэцэнзіі. Часам ад тых жа крытыкаў сустракаліся некаторыя заўвагі, але ў цэлым водгукі добрыя. Больш за ўсё мяне хвалюе, калі фільм спрабуюць раскрытыкаваць і даць яму нізкую адзнаку людзі, якія яго яшчэ не глядзелі. Гэта вельмі сумна.

— **«Крышталь» здымаўся ў вашым родным горадзе Мінску і крыху ў Барысаве. А чым адрозніваецца працэс працы над фільмам у Беларусі і ЗША?**

— Мне падалося, калі мы працавалі над «Крышталь», што тут усе ўклалі ў фільм значна больш, чым звычайна адбываецца ў іншых месцах. Працавалі ад душы. Так, каманда ў Амерыцы можа быць больш тэхнічная, але там няма гэтай самай агульнай «душы», якая з'явілася ў нас у Мінску. У ЗША ёсць адладжаныя працэсы, якія не даюць збою. Каманда працуе як армія, няма ніякіх накладак. Дакладней, яны ёсць, але іх значна менш. У Мінску ж нейкія часткі каманды былі слабейшыя, але гэта кампенсавалася іх любоўю да праекта.

— **Ці не лічыце вы, што ў саміх беларусаў стаўленне да свайго, айчыннага кіно хутчэй негатывнае?**

— Думаю, добра, што гэтае стаўленне наогул ёсць. Калі ёсць, значыць, ты ўжо глядач, неяк ты яго сфарміраваў. Таму мая роля — падкінуць дровы ў вогнішча, каб людзі працягвалі фарміраваць гэтае меркаванне, думаць пра тое, хто яны і адкуль. Напэўна, у мяне самой раней было нейкае негатывнае меркаванне пра беларускае кіно. Але гэта толькі падштурхоўвае рабіць новыя праекты. І, вядома, хочацца рабіць тое, што можа спадабацца самой сабе.

— **Ці адчувалі калі-небудзь, што, пакуль не дасягнеце поспеху за мяжой, вашу працу могуць не прыняць і ў Беларусі?**

— У 2015 годзе я атрымала дыплом Мінскага міжнароднага кінафестывалю «Лістапад» за фільм «Сапраўдная амерыканка». Але перад гэтым яго сапраўды ўжо ўзнагародзілі за мяжой. Можа быць, паўплывала менавіта гэта. Часта людзям складана сказаць, што добра, а што дрэнна. Значна прасцей прызнаць, што фільм добры, калі гэта ўжо засведчылі ўсе астатнія. Таму перад тым, як паказваць фільм у Мінску, я хацела зарэкамендаваць сябе спачатку на міжнародных кінафестывалях.

— **Што вы адчуваеце, калі вяртаецеся ў Беларусь?**

— Што я дома. На самай справе ніколі афіцыйна і не эмігравала. Я хацела вучыцца ў ЗША, каб потым вярнуцца. Пасля захацела з'ездзіць туды папрацаваць. Але ў мяне ніколі не было выразнай устаноўкі: я пераязджаю. Я вельмі камфортна сябе адчуваю ў родным Мінску.

— **Ці бывае такое: вы знаходзіцеся, напрыклад, у Нью-Ёрку і разумееце, што думаеце менавіта як беларуска?**

— Я ідэнтыфікую сябе як беларуска. Але, мабыць, у мяне нетыповы для Беларусі характар. Калі думаць і вызначаць, што беларус — гэта «абыякаваць да жыцця», то гэта не пра мяне. Я энергійны і вельмі аптымістычны чалавек. І вельмі дзейны. Мне заўсёды хацелася нешта пабудаваць, рызыкнуць, зладзіць прыгоду. Разумею, калі ёсць досвед сталення ў адной краіне, жыцця — у другой, а працы — у трэцяй, то, вядома,

Дар'я Жук.

робіцца трохі чалавекам свету. Больш разумеш нейкія ўніверсальныя законы, па якіх свет рухаецца. І ўся рознасць становіцца агульнасцю. Ты глядзіш больш на перасячэнні, чым на адрозненні, таму што асноўная задача — знайсці агульную мову з іншымі вельмі хутка. І мне гэта дае перавагі.

— **І ўсё ж такі фільм зняты тым, хто нарадзіўся ў Беларусі і пражыў тут значную частку жыцця, або тым, хто скончыў Гарвард, пераехаў жыць у Нью-Ёрк і працаваў на суветна вядомым канале НВО?**

— У першую чаргу фільм зняты пра час, які я вельмі добра ведаю, — пра 90-я. Я не хацела закранаць нейкія

Кадр з фільма «Крышталь».

пласты, якія ведаю горш. Зразумела, тая дзяўчына, якая расла ў Беларусі, на той момант не магла зняць фільм. У яе проста не было для гэтага прылад. Да таго ж у фільме я не ўзнаўляю сваё рэальнае жыццё, гэта ўсё ж такі мастацкі вобраз, які створаны як праекцыя. Таму задачу, хто ж аўтар фільма, напэўна, трэба вырашаць глядачам. Адназначны адказ я даць не магу. Напэўна, гэта нейкі сімбіёз.

— **Ваш фільм вылучаны на «Оскар». Гэтая прэмія шмат для каго — мяжа. А для вас? Ці ёсць куды імкнуцца далей?**

— Мая мяжа — здымаць кіно кожныя некалькі гадоў. Стварыць шмат работ, якія б апісвалі мой стыль як рэжысёра, апавядальніка і мастака. У мяне няма мэты атрымаць «Оскар». Да таго ж вылучэнне ад краіны на «Оскар» — гэта кропля ў моры. Мяне яшчэ і не намінавалі афіцыйна. За мяне яшчэ не галасавала кінаакадэмія. Пакуль мы знаходзімся на першых этапах адбору. Я разумю, што слова «Оскар» гучыць грандыёзна. На самай справе, мне здаецца, гэта не так важна.

— **Але вам бы хацелася яго атрымаць?**

— Любому рэжысёру гэтага хочацца. Маім бацькам, шчыра кажучы, гэтага хочацца больш, чым мне. Яны жывуць у Беларусі і вельмі мяне падтрымліваюць. Дарэчы, я хацела б атрымаць «Залатую пальмавую галіну» на Канскім кінафестывалі.

— **Чым беларускае кіно можа здзівіць замежнага глядача?**

— Лічу, што маштабнага беларускага кіно, па сутнасці, пакуль яшчэ няма. Але я не раблю кіно, каб кагосьці здзівіць, тым больш замежніка. Трэба рабіць шчыра, ад душы, а потым паглядзім. Ты прыносіш у кіно нешта новае, таму што ты павінен гэта сказаць, таму што піншаму не можаш. Або ты хочаш паэксперыментаваць. Але сваё кіно ў першую чаргу рабіла для беларускага глядача.

— **У сферы кіно ўсё больш прыцягваюць да сябе ўвагу менавіта жанчыны, якія працуюць у індустрыі. І ў вашай здымачнай групе шмат жанчын. Наколькі ў гэтым плане цяпер усё мяняецца?**

— Змены ёсць. І для мяне гэта вельмі станоўчая з'ява. Я даўно займаюся кіно, але, напрыклад, атрымаць фінансаванне як для жанчыны-рэжысёра раней было значна складаней. Я разумю, што ўзняцце гэтай тэмы ў прэсе можа адкрыць шмат новых дзвярэй. Людзі гатовыя цябе выслухаць і падтрымаць. Мой фільм — таксама вынік новай палітыкі. Таму што першыя грошы я атрымала менавіта як жанчына-рэжысёр. Ва Усходняй Еўропе людзям чамусьці здаецца, што ў нас няма гэтай праблемы. На самай справе гэта не так. Калі прааналізаваць, колькі жанчын працуе менавіта рэжысёрамі, то статыстыка сумная. Па-мойму, адзіная краіна ў нашым рэгіёне, якая атрымала поспех, — гэта Грузія. Там жанчын, якія здымаюць кіно, нават больш, чым мужчын. Для мяне важна ствараць новыя магчымасці для жанчын. Раней адчувала, што трапіла ў асяродок, дзе большасць думае: «Мабыць, жанчына сапраўды не можа ствараць кіно». І ў цябе ўнутры ўжо фарміруецца няправільнае стаўленне да самой сабе. Ты расчароўваешся і не можаш працаваць далей, таму што ўжо не верыш у сябе. Напрыклад, у Маскве ў мяне ёсць жанчына-агент, якая спрабавала знайсці мне працу. Я там трохі папрацавала на тэлебачанні, што некалькі гадоў таму вельмі мяне падтрымала ў фінансавым плане і дало цікавы досвед. І я памятаю, як аднойчы яна мне сказала: «Навошта табе гэтым займацца? Ты ж разумеш, што гэта не жаночая прафесія?» Хоць сама вельмі ўпывовая жанчына, якая прадстаўляе рэжысёраў і сцэнарыстаў на рынку. І нават яна, неардынарная і моцная, лічыла, што праца ў кіно не жаночая. Пасля гэтага вельмі складана не расчаравання і працаваць. А праблема рэальна існуе. Наколькі я ведаю, у еўрапейскіх супольнасцях цяпер ёсць новая мэта — зраўнаваць колькасць рэжысёраў-жанчын з рэжысёрамі-мужчынамі да 2020 года. І гэта вельмі важна.

— **Як вы шукалі актрысу на галоўную ролю?**

— Вядома, мне вельмі хацелася знайсці таленавітую і неардынарную дзяўчыну. Калі чалавек яшчэ малады, калі яму 23—24, а можа, і 20 гадоў, ён яшчэ не да канца сфарміраваўся. У яго ёсць нейкі інструмент для працы, але ён яшчэ не стаў асобай. І знайсці менавіта асобу было складана. Больш за год мы шукалі актрысу ў многіх краінах і гарадах. Аднойчы я сама паехала ў Грузію, таму што там мне спадабалася адна дзяўчына, і я падумала, што яна падыдзе. Мне трэба было бачыць акцёрскую адукацыю. У выніку выканаўца галоўнай ролі Аліна Насібуліна прыехала на спробы ў Мінск амаль у апошні момант. Яна скончыла ММАТ, у яе былі ўжо тэатральныя працы. Мне вельмі падабалася, што яна не здымалася ні ў якіх серыялах.

— **Якія рэжысёры вам падабаюцца?**

— Джэйн Кэмпіян і Лукрэцыя Мартэль. Грэта Гэрвіг мне таксама вельмі сімпатычная. Любімых рэжысёраў шмат, але ўсё залежыць ад настрою. Няма нейкага ідэалу. У асноўным сачу за дзейнасцю жанчын-рэжысёраў.

— **Ці развіваеце ўжо новыя кінапраекты?**

— Так, я ў працэсе. Цяпер спрабую апусціцца з гэтай фестывальнай скалы. Ідэй у мяне шмат. Беларусь таксама ўдзельнічае ў гэтых праектах і, можа быць, нават Украіна. З задавальненнем здымала б са сваёй камандай у Беларусі яшчэ. І спадзяюся, што гэта будзе на новым узроўні з добрай фінансавай падтрымкай.

Ксенія ВЯДЗМЕДЗІ

АБ'ЯДНАНЫЯ ШЭКСПІРАМ

Што прапануюць глядачам Купалаўскі тэатр і расійскі рэжысёр Андрэй Прыкатэнка ў прэм'еры будучага сезона?

Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы скончыў 98 сезон перадапаказам спектакля «Сон у купальскую ноч» паводле п'есы Уільяма Шэкспіра (пераклад на беларускую мову Алеся Разанава). Дзеля стварэння новай пастаноўкі ў Мінск быў запрошаны ўладальнік спецыяльнага прыза Расійскага нацыянальнага тэатральнага фестывалю і прэміі «Залатая маска» галоўны рэжысёр Новасібірскага дзяржаўнага драматычнага тэатра «Стары дом» Андрэй Прыкатэнка, вядомы па паспяховых спектаклях у Маскве, Санкт-Пецярбургу, Новасібірску, Рызе. Аб прэм'ерным спектаклі, шэкспіраўскім тэатры і ўзаемадзеянні з беларускай мовай Андрэй Прыкатэнка расказаў карэспандэнту «ЛіМа».

— Безумоўна, бо тут той жа самы аўтар, адзін і той жа рэжысёр. Так, на сцэне «Старога дома» падчас паказу «Sociopath/Гамлет» стаяў адмысловы куб. Куб з'яўляецца і на беларускай сцэне, але зусім іншы з боку тэхнічнага абсталявання. У папярэднім спектаклі ён быў зроблены са спецыяльнай сеткі, у Мінску паўстане куб з пластыку. З выбарам матэрыялу прыйшлося павазіцца: ён цалкам адпавядае правілам пажарнай бяспекі, падчас мантажу можа вытрымаць нават свідраванне, не трэскаецца (што істотна для аграменнага празрыстага палатна памерам 9 на 5 метраў) і разам з тым прымае на сябе праекцыйныя выявы з усіх чатырох плоскасцей (каб дасягнуць адчування, што чалавек знаходзіцца ўнутры праекцыйнага асяроддзя, карцінка ідзе ў некалькі слаёў). Дзякуючы шматлікім скамуціраваным у адно цэлае відэапраектарам, мы паказваем багатую медыягісторыю. Беларусы падчас прэм'еры чакае займальны з візуальнага пункту гледжання спектакль, але, нягледзячы на тэхнічныя новаўвядзенні, галоўнай дзеючай асобай застаецца артыст.

пастаяннай імпрывізацыі, казалі тое, што прыйдзе ім у галаву, маглі нават ляцца перад аўдыторыяй. Акцёры выступалі, як сучасны Comedy Club: пераносілі на сцэну тое, што адбывалася ў жыцці.

— **Артыстам Купалаўскага тэатра ў «Сне ў купальскую ноч» дазвалялася імпрывізацыя?**

— Так, у нашым спектаклі ёсць персанаж, які прамаўляе тэкст «ад сябе». І калі пачаць даследаваць тэатр Шэкспіра, менавіта такі варыянт і назавуць класічным, бо там акцёры перыядычна ўстаўлялі свае рэплікі па ходзе дзеяння. У беларускага глядача пасля прагляду пастаноўкі павінна ўзнікнуць пытанне: артыст казаў за гадзя прадуманы і завучаны тэкст альбо імпрывізаваў і дзейнічаў па сітуацыі?

— **Адметнасць Купалаўскага тэатра ў тым, што ўсе спектаклі там ідуць на беларускай мове, і цяперашні — не выключэнне. Складана было працаваць з беларускім тэкстам?**

— Так складалася, што я нічога не разумею па-беларуску. Але артысты ведаюць і беларускую, і рускую мову, таму яны перакладалі для мяне незразумелыя словы.

«Падчас працы над спектаклем у маім успрыманні з беларускай мовай адбылася незвычайная метамарфоза. Пакуль артысты проста прамаўлялі словы п'есы, я не разумеў, пра што ідзе гаворка, але калі пры дапамозе музыкі кампазітара Івана Кушніра яны запелі, высветлілася, што мелодыка беларускай мовы бліжэй да мелодыкі арыгінальнага твора, бо, у адрозненні ад сучаснага рускага маўлення, беларускае захавала своеасаблівую архаічную энергію», — сказаў рэжысёр на прэс-канферэнцыі перад прэм'ерай.

— Купалаўскі тэатр — першы беларускі тэатр, дзе вы ставіце спектакль. Як пачалося супрацоўніцтва?

— Кіраўніцтва Купалаўскага прапанавала мне зрабіць пастаноўку на беларускай сцэне, і я пагадзіўся. Усё складвалася ў звычайным рэжыме: спачатку шукалі матэрыял, які падыходзіць для нашай працы, абмяркоўвалі ідэю — адну, другую... У выніку спыніліся на Уільяме Шэкспіры і яго камедыі «Сон у летнюю ноч». Мне вельмі спадабаліся і трупы, і сам тэатр: тут пануе прыемная і спрыяльная атмасфера, працуюць выдатныя артысты — яны хутка разумеюць, што ад іх патрабуюцца, і імгненна арыентуюцца ў сітуацыі. Да таго ж Купалаўскі добра абсталяваны і мае апаратуру, якой могуць павайздросціць многія расійскія тэатры.

«Калі толькі прыезджаеш працаваць з новым калектывам, здаецца, што з акцёрамі са свайго тэатра ўсё атрымаецца лепей, бо ўжо ведаеш, як сябе з імі паводзіць, як правільна падысці да пастаўленай задачы. Цягам падрыхтоўкі «Сна ў купальскую ноч» мы так добра спрацаваліся з трупай Купалаўскага, што цяпер я еду ставіць спектакль у іншы тэатр з жаданнем заняць на новым праекце беларускіх артыстаў. Акцёры, задзейнічаныя ў «Сне ў купальскую ноч», таленавітыя ўсе без выключэння, і я буду на іх сумаваць», — адзначыў рэжысёр-пастаноўшчык на выніковай прэс-канферэнцыі.

— Чаму менавіта гэтыя аўтар і твор леглі ў аснову спектакля?

— У грамадстве заўсёды існуе попыт на рамантычныя сюжэты. Асабліва сярод моладзі: яна хацела б бачыць чыстую гісторыю кахання без прымешкі сацыяльнай праблематыкі, цыннізму, налёту «даросласці». Я захацеў адказаць на запыт юнакоў, і разважанні на гэтую тэму прывялі мяне да п'есы «Сон у летнюю ноч». Насамрэч яна вельмі наіўная і нагадвае жыццё класічных падлеткаў, дзе на першым плане стаяць праблемы рамантычных адносін, калі адзін кахае, а другі не адказвае на пачуцці. Гэтаму і прысвечаны спектакль: ні больш, ні менш. Тут глядач не ўбачыць адчаю і адзіноты, дэпрэсіі, адчування глывальнага крызісу, як у папярэдняй маёй пастаноўцы паводле шэкспіраўскага твора «Sociopath/Гамлет». Зараз мне вельмі падабаецца працаваць над «лёгкай» тэмай: трагічнае ўспрыманне свету ўжо надакучыла. Значна лепш, калі людзі проста кахаюць адно аднаго.

— **«Sociopath/Гамлет» расійскія крытыкі і глядчы ахарактарызавалі як спектакль-здзіўленне, бо там было шмат цікавых і складаных тэхнічных рашэнняў. Вы не выключаеце паміж вашымі шэкспіраўскімі пастаноўкамі — рускай і беларускай — нейкага падабенства?**

— П'еса «Сон у летнюю ноч», дзе сярод персанажаў можна сустрэць эльфійскіх уладароў Аберона і Тытанію, мае містычную нотку. Як вы вырашылі перадаць на сцэне фантастычную атмасферу?

— У пастаноўцы будзе шмат адпаведных эфектаў: без сумнення, глядача чакаюць цуды. Чаго варты толькі прыгожы, нават ашаламляльны вобраз Тытаніі ў выкананні актрысы Юліі Шпілеўскай, які з'явіўся дзякуючы ўнёску Вольгі Шаішмелашвілі. Вольга Шаішмелашвілі — выдатны расійскі спецыяліст, даволі вядомы ў сферы сцэнаграфіі і касцюмаў. За яе плячыма супрацоўніцтва з Санкт-Пецярбургскім дзяржаўным акадэмічным тэатрам балета Барыса Эйфмана, шматлікімі расійскімі і еўрапейскімі тэатрамі. Магу назваць яе сваім надзейным паплекнікам, бо мы неаднойчы рыхтавалі спектаклі разам. Мастак-сцэнограф — другі чалавек пасля рэжысёра, бо прастора і касцюмы ў тэатры маюць вялікае значэнне, нясуць мастацкі пасыл глядачу.

— **Той варыянт «Сна ў летнюю ноч», які беларусы ўбачаць у верасні, нельга аднесці да класічнага працягвання Шэкспіра.**

— А ў гэтай п'есы ёсць класічны варыянт? Тут нават не пазначаны час, калі адбываецца дзеянне. Вы не знойдзеце канкрэтны, нават калі вельмі пастараецеся, бо так захацеў сам Шэкспір. Аўтар сцвярджае, што яго героі знаходзяцца ў казачным свеце, дзе, з аднаго боку, стаяць Афіны, а з іншага — жывуць эльфы і істоты кельцкай міфалогіі. «Сон у летнюю ноч» — абсалютная казка, не прывязаная да канкрэтнай эпохі альбо асяроддзя. Атрымліваецца, што для пастаноўкі такой п'есы не можа быць ніякага ўзвышанага і прыгожага «класічнага» варыянта, які нарадзіўся ў свядомасці глядачоў пасля прагляду пэўнай колькасці не заўсёды ўдалых спектакляў па драматургіі Шэкспіра.

Адкуль узнік міф пра класічны тэатр? Людзі часоў Шэкспіра былі ў большасці неадукаваныя: некаторыя нават не ўмелі чытаць і атрымлівалі інфармацыю толькі ў сценах царквы, куды прыходзілі падчас службы. Было іншае светаадчуванне: сусвет створаны так, як намалюваны на фрэсках ды іконах. Іншая эпоха, іншыя людзі, толькі пачынаў узнікаць той тэатр, да якога мы ўсе прывычаліся. Калі б мы паказалі «класічны», па меркаванні сучасных глядачоў, спектакль самому Шэкспіру, ён бы жажнуўся. Шэкспіраўскі тэатр — гэта тэатр, дзе няма нават запісанай п'есы: артысты знаходзіліся ў

— **Масква, Санкт-Пецярбург, Новасібірск... Адна краіна, але такая вялікая адлегласць паміж гарадамі. Адчуваецца розніца ў стаўленні да тэатра ў розных кутках Расіі?**

— Калісьці адрозненне паміж правінцыяй і сталічнымі тэатрамі было больш заўважным. Цяпер, дзякуючы сучасным спосабам камунікацыі, дыстанцыя змяншаецца, парушаюцца былыя абмежаванні. Тут вельмі дапамагае расійская нацыянальная тэатральная прэмія «Залатая маска». Арганізатары фестывалю надзвычай адказна ставяцца да адбору спектакляў: каб ахапіць як мага больш паказаў, эксперты ездзяць па краіне ў адпаведнасці з насычаным графікам прагляду, дзе штодня значыцца новы пералёт у іншы горад на спектакль мясцовага тэатра. Здараецца, што ў іх няма часу нават на тое, каб проста паспаць. З боку крытыкаў гэта каласальны намаганні, але ў выніку Расія мае такі буйны фестываль.

Самі тэатры таксама не сядзяць на месцы: іх трупы актыўна ездзяць, гастралююць па Расіі. Напрыклад, прэм'ера «Sociopath/Гамлет» у Новасібірску дала мне больш, чым спектакль у Маскоўскім акадэмічным тэатры сатыры: дзякуючы відэа, сацыяльным сеткам ды іншым спосабам камунікацыі, пра яго неўзабаве даведалася ўся тэатральная Расія. Усе, хто хацеў, змог убачыць яго падчас фестывалю, у якіх брала ўдзел новасібірская пастаноўка. Мы імкнёмся быць у цэнтры тэатральнага жыцця, на піку тэатральнай моды, і месцазнаходжанне тэатра не мае вялікага значэння: можна быць у ар'ергардзе ў Маскве і ў авангардзе ва Уладзівастоку.

— **Вы працавалі ў тэатрах па ўсёй Расіі, стваралі пастаноўкі ў Латвіі, а зараз і ў Беларусі. Ці ёсць прышчыповыя непадабенствы ў падрыхтоўцы спектакляў для розных краін?**

— Зусім няма: у нас усіх адна тэатральная школа. Але глядчы сустракаюцца не падобныя адно да аднаго. Практыка паказвае, што ў Расіі добра прымаюць правакацыйныя спектаклі, а ў Латвіі жывуць даволі кансерватыўныя людзі, таму і на пастаноўкі прыходзяць больш стрыманыя глядчы. Вашу аўдыторыю я пакуль не ведаю, але ўжо ў верасні, на прэм'еры спектакля «Сон у купальскую ноч», пазнаёмлюся і з беларускімі тэатрамі.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

Праз буру і хаос — да гармоніі

Беларускі рок без Аляксандра Кулінковіча...

Прадказальна-эпігонскую, наіўную прастору айчыннага рока 1990-х гадоў ён узбагаціў гэтак неабходным пачуццём творчай і мастацкай разняволенасці, калі галоўным было не дакладна прамоўленае востра-сацыяльнае слова, а падтэкст, віртуозна гульня гукаў, знакаў і сімвалаў.

У яго песнях пануе эмоцыя заўсёднага расчаравання, пачуццё няўдачы, калі нічога добрага наперадзе не чакае, бо жыццё — «мноства дзён атручаных сумам».

Тэма таго, што шчасця няма, — нязменная на працягу ўсёй яго творчасці. Але гэта зусім не азначае, што музыка Аляксандра Кулінковіча мае эстэтычнае падабенства да «Песняў жалбы» Якуба Коласа.

Сваё смутнагляднае разуменне рэчаіснасці Кулінковіч на манер А. Мрыя аздабляе вострай іроніяй і паэтычна-тэатральным уменнем надаваць любой, нават самай банальнай, з'яве гратэска-карнавальную фантазмагарычнасць.

Гэтаму ўменню, ствараць такія нечаканыя, нервова-канвульсіўныя, гумарыстычна-балючыя песні, ён вучыўся ў такіх гуртоў, як «АукцЫон» (тонкая гульня слоў і гукаў), «Сектор Газа» (лубачна-брутальны творчы падыход, паводле якога ты самаіранічна глядзіш на свет вачыма блазна), «НОМ» (з іх босхаўска-энсараўскім успрыманням рэальнасці).

Але эмацыянальнае і, нават сказаў бы, духоўнае сваяцтва Аляксандр Кулінковіч меў у першую чаргу з Уладзімірам Мулявіным.

Іх шмат што яднала.

Абодва любілі адзіноту і паэзію Янкі Купалы. Абодвум была ўласціва творчая таварыскасць.

У творчасці цанілі шчырую, непадманную думку і падобнай праўдзівасці (пазбаўленай нават намёку на пафас ды псеўдаглыбокадумнасць) ім вельмі не хапала ў

нашай рок-музыцы.

Калі на іх лялася розная набрадзь, то не ўмелі хвацца за маскай абыякавасці.

Жылі не развагай, а эмоцыяй.

Крыўдзіліся, злаваліся, расчароўваліся і ратаваліся толькі адным — музыкай, бо разумелі: усё астатняе (сям'я, каханне, сяброўства, здрадніцка-вялікае кола фанатаў) рана ці позна ператворыцца ў міфалагічнага спрута, які пачне цябе душыць, і тады, каб не загінуць, можна на манер Якуба Коласа падарожнічаць па «Новай зямлі», танцаваць на кольцах Сатурна эратычны танец з Сатурніянкай (як гэта рабіў у сваіх самнамбулічных мроях Язэп Драздовіч), прыдумляць паралельную рэальнасць, такую ж фантомна-эфектную, як у прозе Янкі Маўра ці ў опернай музыцы Уладзіміра Солтана.

«Новай зямлэй» Кулінковіча стаў «NEURO DUBEL».

Брутальная, з'едліва-рэзкая, імкліва-істэрычная, а зрэдку і элегічна-вальсавая музыка гэтага калектыву нараджалася, калі «яшчэ бурамі рвецца душа і не пазнаць яшчэ — шырацца буры ці заціхаюць, а істота дайшла ўжо да найвышэйшага пункту імкнення — або сцішыць буру, або адысці ад яе, каб яна заціхла сама ў сабе... Тады

тое, што змагаецца з варожымі сіламі, выходзіць з глыбіні істоты, па-за яе і можа выяўляцца ў многіх, дробных часам, жаданнях, незразумелых чалавеку ў звычайных настроях. З'яўляецца жаданне бачыць вакол сябе і ва ўсім парадак, як бы гармонію ўсяго, бо бура — хаос, патрэбны для аднаўлення гармоніі...» (Кузьма Чорны. «Парфір Кіяцкі», 1926 г.).

Для мяне прыведзеная цытата — лепшае вызначэнне творчасці гурта, ці не самае дакладнае выяўленне мастацтва А. Кулінковіча.

Галоўны герой з працываганнага апавядання не вытрымлівае моташнага пачуцця, якое «ішло доўга і часамі нават раней ужо з'яўлялася, але, памучыўшы трохі, адыходзіла, а гэта прыйшло зусім і моцна заявіла аб сабе: я ёсць!»

Ён — усімі паважаны, любімы, каханы — кідае дом і знікае ў шырока-непрыкаяным прэзаічным свеце Кузьмы Чорнага.

Аляксандр Кулінковіч, які ў сваёй музыцы праз буру і хаос імкнуўся адрадыць гармонію, пакінуў нас з такой жа вострай, шокава-жахлівай нечаканасцю.

Дзень яго смерці — 4-га жніўня — трагедыя для беларускай музыкі.

Не ведаю, колькі павінна прайсці часу, каб у нашай збольшага прадказальнай прасторы айчыннага рока зноў з'явіўся падобны новы адметны творца, які б прынёс праз боль ды іронію нечаканае меладыйнае мысленне і музычную карнавальнасць, гэтак заўсёдна неабходнае пачуццё творчай і мастацкай разняволенасці і свабоды.

Васіль ДРАНЬКО-МАЙСЮК

ШТО МОГУЦЬ КАРАЛІ?

Пісаць песні і пісаць тэксты для чытання ў папулярнай газеце, спяваць песні і не менш арыгінальна пераспяваць чужыя хіты. Нездарма Аляксандру Кулінковічу пашчасціла атрымаць рок-карону Беларусі з рук Уладзіміра Мулявіна. Але на знакавай музычнай прэміі «Рок-каранацыя» гурт быў адзначаны неаднойчы. І неаднойчы станаўлася зразумела: гэта той выпадак, калі музычны калектыв працягвае існаваць таму, што ў яго ёсць рэальны лідар. Рок-кароль, ці адзін з «генералаў айчыннага рока», застаецца з намі яшчэ і як артыст — у апошні час супрацоўнічаў з незалежнымі айчыннымі кінастудыямі і стварыў вобразы яркіх персанажаў. Але самае галоўнае, што застаюцца яго песні, якія пра людзей і тое, што яны носяць у сабе вельмі вельмі глыбока (у падсвядомасці ці душы). З першых жа песень было зразумела — гэта з'ява.

Мы вырашылі звярнуць увагу на 5 адметных альбомаў гурта «NEURO DUBEL», да якіх могуць звярнуцца аматары панк-рока.

1. «ЖОРСТКАЕ САМАЗАБОЙСТВА ЁНІВЕРСАЛЬНАЙ НАРЭЗКАЙ БЕРНЕРА» (1996 г.)

Першыя альбомы гурта пісаліся дома ў Кулінковіча — ці рэальна адшукаць гэтыя запісы зараз? «Рамонак» стаў першым амаль што студыйным альбомам. Але альбом «Жорсткае самазабойства ўніверсальнай нарэзкай Бернера» нечакана пачаў біць рэкорды па продажах. І гэта пры тым, што пра ніякі шоу-бізнес і прафесійны пяр гаворкі тады не было. Магчыма, гэта быў той самы год, калі «NEURO DUBEL» пачаў заяўляць пра сябе не толькі

ў рок-супольнасці, але займаў прыхільнікаў сярод шырокага кола беларускіх меламанаў: хто б рызыкнуў пераспяваць «Волагду» пасля саліста «Песняроў» Анатоля Кашапарова? А зрабіць панк-версію хіта Аляксандра Саладухі «Здравствуй, чужая мілая?»...

2. «ПАЛЯЎНІЧЫ І САЙГАК» (1998 г.)

Прарыўны і адначасова трыумфальны альбом, да галоўнага і вельмі яркага хіта якога быў створаны вельмі стыльны кліп (і яго паказвалі па беларускіх тэлеканалах на ўсю краіну). Альбом можна назваць філасофскім: у фокусе — існаванне жывых істот (самых розных) у гэтым свеце. І на «Рок-Каранацыі» па выніках года — адразу тры ўзнагароды. Песня года — «Паляўнічы і сайгак», лепшы кліп года, лепшы альбом года. Але самае галоўнае: «NEURO DUBEL» быў названы лепшым гуртом Беларусі. Натхнення хапіла, каб ужо ў наступным годзе выпусціць альбом «Варсіні і Катышкі», які па выніках 99-га года стаў лепшым альбомам на «Рок-Каранацыі». На працягу года актыўна «круціўся» відэакліп на песню «Самалёты» з гэтага альбома — ён таксама быў годна адзначаны прафесіяналамі.

3. «ТАНКІ» (2004 г.)

Альбом, калі «NEURO DUBEL» загучаў цалкам па-беларуску! Гэта той жа гурт, але ў часткова змененым складзе і крыху іншым гучанні, той жа Кулінковіч, але з павагай іншага ўзроўню да яго. І па выніках года — лепшы альбом на «Рок-Каранацыі».

4. «STASI» (2007 г.)

«Альбом года» на «Рок-Каранацыі». І адзін з самых прадаваных альбомаў у Беларусі ў 2008 годзе. І адзін з самых складаных для гурта, выпактаваны. Даваўся няпроста і самому аўтару тэкстаў. Ён перастаў быць хуліганам і тут стаў філосафам. І стала зразумела, што дзёрзкасць лідара — гэта праява таго, што яму балюча. Нездарма песня «Трываю» стала хітом. А тут шэраг яркіх песень («Край», «Можна жыць» ды іншыя). Гурт на «Рок-Каранацыі» ў 2009 годзе быў адзначаны прызам «За адданасць рок-музыцы».

5. «НА МАРС!» (2015 г.)

Дзясяты студыйны альбом гурта, якім музыканты нібыта імкнуліся даказаць: «Мы ёсць, мы працуем». І ёсць яшчэ сілы і жаданне ствараць. Альбом, які выклікаў спрэчкі, бо адны яго шчыра віталі за тое, што «NEURO DUBEL» застаецца сабой (песня «Метро»), другія знаходзілі прыкметы стомленасці (можа, з-за сумных песень, як «Папараць-кветка») ды кавер-версіі «Рок-н-рол мёрвы» на Грабеншчыкова. Але адчуванне цуду для прыхільнікаў усё ж было: аптымізм надавала найперш энергія Кулінковіча. І, можа быць, ён сапраўды спяшаўся — у альбоме ёсць песня з гаваркай назвай «Сыходзім ціха».

Место подписи

триб'ют
NEURO DUBEL

P.S.: «NEURO DUBEL» — адзін з тых нешматлікіх беларускіх гуртоў, якому прысвечаны трыб'ют «Место подписи» (2013 г.). У падрыхтоўцы ўзяў удзел шэраг папулярных айчынных гуртоў і выканаўцаў («B:N:», «Детидетей», «Палац» і іншыя).

Сілуэты Спадчыны

Аўтарскі праект
Уладзіміра Цвірка

Кафедральны сабор Раства Прасвятой Багародзіцы.

ГЛЫБОКАЕ

Пісаць пра Глыбокае цікава, чытаць і слухаць — не менш. Пазнаёміцца з горадам увачавідкі захапляльна тым болей. Незабыўныя пачуцці, кранальныя ўражанні, гарантую, застануцца з вамі надоўга. Можа, праз нейкі час вам зноў захочацца выправіцца ў вандроўку па яго ўтульных і гасцінных вуліцах. А Глыбокае распавядзе пра сябе нешта такое, чаго да гэтага часу вы не ведалі.

Летась дакранаўся і я да глыбоцкіх скарбаў, пазнаёміўся са шчырымі мясцовымі жыхарамі, якія ставяцца да вандроўнікаў, як да жаданых гасцей. У такія куточки нашай радзімы ехаць трэба, усведамляючы, што гадзінай-другой тут не абыдзецца. На мясціны, багатыя помнікамі даўніны, трэба адводзіць шмат часу: цэлы дзень, не меней. Гэта вам толькі зараз здаецца, што аўтар гэтага праекта перабольшвае, што дзень зашмат. Але запэўню вас: дзень праяціць незаўважна! Ну, тады добрага вам шляху. А я, каб ваша дарога была больш цікавай, скажу некалькі слоў пра былое мястэчка Глыбокае.

Пачну з даволі невялічкай рэчкі Бярозаўкі, ці, як яе называлі раней, Беразвеч. Яна і азёры, быццам пацеркі нанізаныя на гэтую водную артэрыю, з даўніх часоў падзяляюць паселішча на дзве часткі. У свой час Віленскае і Полацкае ваяводства Вялікага Княства Літоўскага межаваліся паміж сабой Бярозаўкай. Па розных берагах рэчкі ляжалі два маёнткі: на паўднёва-заходнім беразе гаспадарыў шляхецкі род Зяновічаў, на паўночна-ўсходнім ляжалі землі з вялікай гаспадаркай другога замознага роду — Корсакаў.

Цікава, што кожная частка будучага мястэчка развівалася асобна і дастаткова паспяхова. У кожнай меліся гандлёвыя плошчы з разнастайнымі крамамі. У абедзвюх частках будаваліся храмы, шпіталі, ад плошчаў разбягаліся новыя жылыя вуліцы і шляхі да суседніх мястэчак ды паселішчаў. З пачатку XVI стагоддзя Глыбокае набыло статус мястэчка. На жаль, не абмінулі гэты горад і змрочныя часы. Падчас Лівонскай вайны быў нанесены можа, непапраўны ўрон і самому мястэчку, і наваколлю.

Не абышла Глыбокае і спусташальная вайна паміж Рэччу Паспалітай і Масковіяй 1654—1667 гадоў. Паводле гістарычных звестак, менавіта ў 1654 годзе быў ушчэнт спалены драўляны глыбоцкі замак. Неўзабаве жыхары горада аднавілі яго абарончыя

сцены, але падчас Паўночнай вайны яго зноў спалілі. Але наколькі мужнымі і самаадданымі былі нашы продкі! У адноўленым Глыбокім ізноў будаваліся кляштары, уніяцкія храмы і касцёлы, з размахам працавалі дзве гандлёвыя плошчы.

Але ж я на адной з іх. Так, гэта былая гандлёвая плошча мястэчка, упрыгожаная двума неверагодна велічнымі і шыкоўнымі культавымі будынкамі. Першы, да якога пайду, — касцёл Найсвяцейшай Тройцы. Узведзены гэты каталіцкі храм у стылі позняга барока ў 1764 годзе з цэглы на сродкі мсціслаўскага ваяводы Іосіфа Корсака. Па праекце архітэктара Заро ў 1902 годзе касцёл нязначна перабудавалі, і ён набыў тыя рысы, якія бачым цяпер.

На процілеглым баку плошчы ўзносіць да неба купалы другая святыня Глыбокага — кафедральны сабор Раства Прасвятой Багародзіцы. Будаваўся ж храм як касцёл пры кляштары кармелітаў, якіх яшчэ называюць «босымі». На старых здымках яскрава бачна вялізныя па памерах будынкы кляштара. Дарэчы, побач з царквой захаваліся рэшткі часткі гэтых пабудоў. А ў крыпце былога касцёла некалі быў пахаваны фундатар гэтага грандыёзнага комплексу Іосіф Корсак. Скасаваны кляштар у 1861 годзе. Сам касцёл быў зачынены царскімі ўладамі ў 1865 годзе і перададзены праваслаўным вернікам.

Яшчэ трэба адзначыць, што перад намі ва ўсёй сваёй красе стаіць першы ў межах Беларусі прыклад вытанчанага стылю віленскага барока, які вызначаўся пластычнасцю фасадаў, маляўнічасцю сілуэтаў і шыкоўнай аздобай інтэр'ераў — гэта калі зусім коротка.

Яшчэ плошчу вельмі ўдала дапаўняюць пасадкі рознай зеляніны, кветнікі і фантан з сучаснай скульптурай. І ўсё гэта складваецца ў даволі прыемную карціну і нейкую своеасаблівую візітоўку горада, спалучаючы ў сабе імклівы, няўрымслівы час дня сённяшняга з такім загадкавым і неверагодна багатым на падзеі мінулым.

Непадалёк ад плошчы, на Капцёўскіх могілках, захавалася цагляная капліца Святога Антонія ў стылі класіцызму, якая была пабудавана глыбоцкімі кармелітамі ў самым пачатку XIX стагоддзя. Паблізу ўзвышаецца яшчэ адзін цікавы архітэктурны помнік — мемарыяльная калона, узведзеная ў XVIII стагоддзі ў гонар Канстытуцыі Рэчы Паспалітай 1791 года. Напрыканцы варта згадаць радавую забудову былога мястэчка. Яе цяжка не заўважыць ці абмінуць, яна ўсюды суправаджае мяне, непрыкметна акупаючы ў час мінулы, у час, які, можа, для сучаснага вандроўніка і пакуль неведомы, а таму — неверагодна цікавы і захапляльны.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Ларыса Іванаўна ЦІМОШЫК

Рэдакцыйная
калегія:
Тасцяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барскоў
Віктар Гардзей

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзімава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзіч

Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 292-20-51
намеснік галоўнага
рэдактара — 292-43-03

адказы сакратар — 292-20-51
адзел крытыкі і бібліяграфіі — 292-56-53
адзел прозы і паэзіі — 292-56-53
адзел мастацтва — 292-20-51
бухгалтэрыя — 287-18-14

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ
Нумар падпісаны ў друк
09.08.2018 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 1288

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэкс 220013

Заказ — 2969
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі
ў электронным выглядзе,
не вяртаюцца,
і не рэцэнзуюцца. Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў
публікацый.